కొండంత మబ్బు

కాంచన సూట్‌కేసు పట్టుకుని తలుపులు నెట్టుకుంటూ లోపలికి వచ్చింది. ఎదురుగా తండ్రి కుర్చీలో కూర్చుని పత్రిక చదువుతున్నాడు. తలుపు చప్పుడు వినగానే ఆయన తలెత్తి "అమ్మా కాంచనా! జి.టి. లో వచ్చావా?" కనుబొమలు పైకెత్తి ఆశ్చర్యార్థకంగా ప్రశ్నించాడు.

ఒక నిమిషం తండ్రి కుర్చీదగ్గర ఆగి, అవునంటూ జవాబిచ్చి నట్టుగా తలఊపి, విసురుగా గదిలోకి వెళ్ళి చెప్పులు విడిచి, ఎత్తిపడేసి నట్టుగా సూట్‌కేసు గోడవారగా పెట్టి, వంటయింట్లోకి వెళ్ళి, గడపలో నిలబడ్డది కాంచన.

విశాలాక్షమ్మ కాఫీ గ్లాసుల్లో పోసి పిల్లలను ఒక్కొక్కళ్ళనే పేరుపేరునా పిలిచి పిలిచి అలసిపోయింది. స్టౌ దగ్గరే చిన్నపీట వేసు క్కూర్చుని "ఎంతసేపు పిలిచినా రారు. ఎంతకూ కదలరు" అంటూ తను కాఫీ తాగటం మొదలుపెట్టింది.

తను వచ్చిన సంగతి తల్లి ఇంకా తెలుసుకోలేదనుకుంటూ "అమ్మా" అని ఆమె పక్కనే చతికిలపడ్డది కాంచన.

కాంచనను చూసీచూడగానే కామాక్షమ్మ తెల్లబోయి నోరు తెరి చింది. అంతలో తెప్పరిల్లి "ఇప్పుడే బండి దిగావా?" ప్రశ్నించింది.

"అవునమ్మా" ముభావంగా సమాధానమిచ్చింది కాంచన. తల్లి ఇచ్చిన కాఫీ తాగి తిన్నగా స్నానాల గదిలోకి వెళ్ళి స్నానంచేసి మంచ మ్మీదికి చేరుకుంది.

రిటైరయిన విశ్వనాథం పదకొండు గంటలకే భోజనం చేస్తాడు. కాఫీ, టిఫిన్, భోజనం, నిద్ర మొదలైనవన్నీ నియమిత కాలాల్లోనే చేస్తాడు, ఒక నిమిషం ఇటూ అటూ కాకుండా. ఆయన "కాంచన ఇంకా లేవలేదూ ?" అన్నాడు విశాలాక్షమ్మ ముఖంలోకి చూస్తూ కుర్చీలోనుంచి లేచాడు.

లేదని ఆమె తలాడించింది. కాని- ఆయనింకా తన ముఖంలోకి చూస్తూ ఉండటం గ్రహించి "లేస్తుందిగా! లేస్తే అన్ని విషయాలూ వాటంతట అవే బయటపడతాయి" అన్నది వినీ వినబడకుండా. అంతకంటె వాళ్ళిద్దరూ పైకి ఎక్కువ మాట్లాడుకోలేదు. మనసు పాపిష్టిది. ఎప్పుడూ ఏదో కీడు శంకిస్తూనే ఉంటుంది అందుకే విశాలాక్షమ్మ అటువంటి సందర్భాలలో తను తక్కువగా మాట్లాడటమే కాకుండా విశ్వనాథాన్ని కూడా ఎక్కువగా మాట్లాడనివ్వదు.

పిల్లలు అన్నాలు తింటూ అక్క వచ్చింది అక్క వచ్చిందని సంబర పడ్డారు.

విశాలాక్షమ్మ వాళ్ళ అమాయకపు సంతోషాన్నిచూసి నిర్లిప్తంగా నవ్వుకున్నది.

విశ్వనాథం లోపలికి వస్తూనే "వడ్డించు వడ్డించు" అంటూ కాళ్లు కడుక్కుని పీటమీద కూర్చున్నాడు. అతడేదో ఆమెను అడగాలని నోరు తెరవబోతూ ఉండగా కాంచన చెదిరిన తలవెంట్రుకలు చేత్తో సర్దుకుంటూ వచ్చి పీటమీద కూర్చుంది. తల వంచుకుని పళ్లెంలో చెయ్యిపెట్టి అన్నం కలిసినట్టే కలిపి పక్కకునెట్టి లేచింది.

విశ్వనాథం, విశాలాక్షమ్మ అదంతా చూసి ఒకరి ముఖంలోకి ఒకరు చూసుకున్నారు. ఆ రాత్రి ఆశ్చర్యార్థకాలతో సందేహ దృక్కులతో ముగ్గురూ గడిపారు.

ఉదయం కాంచన లేచి స్నానంచేసి ఇస్త్రీ చీర కట్టుకుని బైటికి వెళుతూ తండ్రి కుర్చీదగ్గర ఒక నిమిషం సేపాగింది. తండ్రితో ఏదో చెప్పాలని ఆమె పెదవులు కదిలాయి.

"బైటికి వెళ్లుతున్నావా అమ్మా ?" పత్రికలోంచి ముఖాన్ని పైకెత్తుతూ అడిగాడు విశ్వనాథం.

"అవును నాన్నా, టెలిఫోను ఆఫీసుకు వెళ్ళి ఒక అప్లికేషన్ పడేయాలనుకుంటున్నాను. అట్లాగే మందుల కంపెనీలో కూడా ఒకటి పడేయాలని బయలు దేరుతున్నా" అన్నది చేతిసంచి ఊపుతూ.

విశ్వనాథం నిర్ఘాంతపోయాడు. కాని పైకి వ్యక్తం చేయటం ఇష్టం లేక "పడేసి త్వరగా వచ్చెయ్యి. భోజనం చేద్దాం" అన్నాడు మామూలు స్వరం తెచ్చుకోటానికి ప్రయత్నిస్తూ.

పన్నెండు గంటలు దాటాయి. ఆనాడు విశ్వనాథం కూతురు వచ్చే వరకూ భోజనం చెయ్యదలుచుకోలేదు. విశాలాక్షమ్మ రెండుసార్లు వచ్చి అడిగింది భోజనానికి లేవమంటూ. ఆయన లేవలేదు.

ఒంటిగంటా-రెండుగంటలూ దాటాయి.

విశ్వనాథం భార్యను లేపకుండా రెండుసార్లు బిందెలోనుంచి ముంచుకొని మంచినీళ్లు తాగాడు. రిటైరయిన తరువాత గ్రంథపఠనం ప్రారంభించాడు. నాలుగురోజులనాడు మొదలు పెట్టిన పుస్తకం ముగించి వాకిటి వరకూ వెళ్ళి చూసి వెనక్కు తిరిగి మళ్ళీ పడక్కుర్చీలో మేను వాల్చాడు. కళ్ళు వాటంతట అవే మూతలుపడ్డాయి.

మూడుగంటలు దాటుతూ ఉండగా వాడిపోయిన మొహంతో కాంచన వచ్చింది. ఏదో చికాకు-అశాంతి ఆమె ముఖంలో ప్రస్ఫుటంగా కనబడ్డాయి.

"అమ్మా, భోజనానికిరా. నాన్నకూడా అలాగే కూర్చున్నారు. చాలా పొద్దుపోయింది" విశాలాక్షమ్మ లేచి పీటలువేసి పళ్ళేలు పెట్టింది.

మాట్లాడకుండా ముగ్గురూ భోజనానికి కూర్చున్నారు.

"అయితే ఏమయిందమ్మా?" అడిగాడు విశ్వనాథం ముద్ద నోట్లో పెట్టుకుంటూ.

"నేను వెళ్ళినచోట ఖాళీ లేదన్నారు. అక్కడినుంచి మూడునాలుగు ఆఫీసులకు వెళ్లాను. ఎక్కడికెళ్ళినా ఒకటే మాట-ఖాళీ ల్లేవన్నమాటే" తలవంచుకుని మంచినీళ్ళ గ్లాసు నోటిదగ్గర పెట్టుకుంటూ అన్నది.

"అయితే మురళికి ఇక్కడికి బదిలీ అవుతుందనుకుంటున్నారా ఏమిటి?" అన్నాడు విశ్వనాథం.

"దానికీ దీనికీ సంబంధం లేదు నాన్నా." విసురుగా లేచి వెళ్ళి పోయింది కాంచన.

కాంచన స్వభావం విశాలాక్షమ్మకు బాగా తెలుసు. విశ్వనాథానికి కూతురంటే ఎక్కడలేని అభిమానం. రంగూ-పోలికా-మూర్తి అంతా కాంచన విశ్వనాథాన్ని మేనత్త బంగారమ్మ పోలిక. ఆ స్వభావం కూడా ఆమెదే. అంతలోకి తననెవరో అవమానించారని కుంచించుకుపోతుంది. అందరికంటె తన తక్కువేమిటని పదేపదే బాధపడుతుంది. అయినా విశ్వనాథానికి కాంచనంటే తల్లిమీదకంటే కూడా అధికంగా అభిమానమూ ప్రేమానూ. అతడికెంత కోపం వచ్చినా ఆమె ముఖం చూడగానే చల్లబడి పోతుంది.

కాని- కాంచన వచ్చినప్పటినుండీ అతడి మనసులో తారట్లాడు తున్న ప్రశ్నకు సమాధానం దొరకటంలేదు. ఎట్లా రాబట్టాలో అతడికి అర్థం కావటంలేదు.

భోజనం ఆలస్యంగా చేసినా కాఫీ తొందరగా తీసుకుని, వాకిటి వరండాలో కుర్చీలు వేసుకుని కూర్చున్నారంతా.

"అమ్మాయీ, అల్లుడికేమయినా ప్రమోషన్ దొరికిందిటమ్మా ?" పడక్కుర్చీలో పడుకుని కాళ్ళూపుతూ ప్రశ్నించాడు.

"నాకు తెలియదు నాన్నా !" తప్పించుకోటానికి తల పక్కకు తిప్పుకున్నది కాంచన.

విశాలాక్షమ్మకు ఈ పైపై మాటలు నచ్చవు. గట్టిగా ప్రశ్నించి సరైన జవాబు రాబట్టుకోవటం ఆమె పద్ధతి. నసుగులాటంటే ఆమెకు ఒళ్ళుమంట.

"నీకు తెలియకుండా ఎట్లా ఉంటుందే? నిరుడే ప్రమోషన్ రావలసిందని అతడంటేను ?" విశాలాక్షమ్మ కంఠంలో కరుకుదనం ధ్వనించింది.

"అటువంటి సంగతులు నాకు తెలియవమ్మా. నా అంతట నేను అడగను. ఒకరిని అడిగి తెలుసుకోవాలన్న ఆసక్తి అంతకంటే లేదు." ముఖం ముడిచింది కాంచన.

"ఏమిటా సమాధానం? ఒకరంటే ? ఎవరే ఆ ఒకరు ? అతడి ప్రమోషను సంగతి నీకక్కర్లేదా ? సూటిగా ప్రశ్నించింది విశాలాక్షమ్మ.

"చెబితే వింటాను. చెప్పకపోతే వెంటబడాల్సిన అవసరమేముంది?"

ఈ జవాబుతో విశాలాక్షమ్మకూ, విశ్వనాథానికీ ఎవరి మనస్సుల్లో వాళ్ళకు అంతకుముందు లీలగా మెదులుతున్న అనుమానం స్పష్టమవుతూ వచ్చింది. అయినా కాంచనను ఇంకేమీ ప్రశ్నించకుండా చూస్తూ ఊరుకున్నారు.

కాంచన వచ్చిన పదిహేను రోజులపాటు అదేపనిగా ఆఫీసులకు తిరగడమూ అప్లికేషన్లు పడెయ్యటమూ ఇంటికి రాగానే ఎవరితో మాట్లాడకుండా మంచంమీద వాలిపోవటమూ-ఇదీ ఆమె కార్యక్రమము.

నెలరోజుల తరువాత రెండుచోట్లకు ఇంటర్వ్యూలకు కూడా వెళ్ళి వచ్చింది. బి.ఏ.లో క్లాసు తెచ్చుకున్న కాంచన టైపురైటింగ్ షార్టుహాండు కోర్సుల్లో ప్రావీణ్యత సంపాదించింది. ఎక్కడయినా ఒకచోట ఉద్యోగం రాకపోతుందా అని ఎదురుతెన్నులు చూస్తున్నది.

రోజులు గడుస్తున్నకొద్దీ కాంచన సంగతి అంతుపట్టలేదన్న బాధ విశాలాక్షమ్మను లోలోపల పీడించటం మొదలుపెట్టింది. ఆ మాట పైకి అంటే విశ్వనాథం బాధ పడతాడని లోపల్లోపల అణచుకుంటోంది. ముగ్గురాడపిల్లలూ ఇద్దరు మగపిల్లలుగల ఆ సంసారంలో విశ్వనాథం రిటైరయిన తరువాత చేసిన మొదటి శుభకార్యం కాంచన పెళ్ళి. పాతిక సంవత్సరాల సర్వీసుచేసి ఆయన మిగల్చకలిగింది ఖర్చుచేసి కాంచనకు పెళ్ళి చేశాడు. విశ్వనాథానిది ఒకటే పద్ధతి. ఎప్పటి సంగతి అప్పుడు ఆలోచించాలిగాని- ముందే తలబద్దలు చేసుకోవటమెందుకు అని. ఆ పద్ధతిలోనే మిగతా ఆడపిల్ల లిద్దరిమాట అటుంచి ఉన్నదంతా ఊడ్చి కాంచనను ఒకయింటిదాన్ని చేశాడు.

పాతికేళ్ళ ఉద్యోగ ఫలితాన్నిపెట్టి ఒక్క పిల్లకు పెళ్ళిచేస్తే మిగతా ఇద్దరాడ పిల్లలమాట? వాళ్ళకేంపెట్టి పెళ్ళి చెయ్యాలి? మగపిల్లల చదువులెట్లా సాగుతాయి? ఈ ప్రశ్నలతో తల పగిలిపోతూ ఉంటుంది విశాలాక్షమ్మకు. ఈ పరిస్థితుల్లో అత్తవారింటికి కాపరానికి వెళ్ళిన కాంచన హఠాత్తుగా చెప్పాపెట్టాకుండా వచ్చింది. వచ్చిన పిల్ల సంగతీ సందర్భమూ చెప్పకుండా చిరుబురులాడుతూ ఆఫీసుల వెంట

తిరుగుతోందని ఆమెకు బాధగా ఉంది. కాలమహిమ! ఆమె ముక్కుమీద వేలేసుకుంది.

2

"మురళీ ఈవేళప్పుడు ఇక్కడున్నావేం?" భద్రం ఆశ్చర్యంగా ప్రశ్నించాడు.

"ఏం ఉండకూడదా? ఏ వేళప్పుడు ఎక్కడుండాలో కూడా నీకు తెలియాలా ఏం? చెప్పు!" కొద్దిగా కనుబొమలు ముడిచాడు మురళి.

"అది కాదురా నాయనా. ముక్కుమీద కోపం ఉంటే ఎట్లా చెప్పు? ఈ వేళప్పుడు నీవూ మా చెల్లెలు సరదాగా కబుర్లు చెప్పుకొంటూ పార్కులో ఉంటారు కదా?" సౌమ్యంగా సర్దటానికి ప్రయత్నించాడు.

"నీకెట్లా తెలుసు?"

గొల్లున నవ్వాడు భద్రం. "నేను ఎన్నోసార్లు నీతో పనుండి మీ యింటికి వచ్చాను ఈ వేళప్పుడు. ఎన్నిమార్లు చూసినా ఇంటికి తాళం వెక్కిరిస్తూ జవాబిచ్చేది. ఒకటి రెండుసార్లు మిమ్మల్నిద్దరినీ గల గల మాటల మధ్యన పార్కులో—అంటే లయన్సు క్లబ్బువారి పార్కులో చూశాను. ఈ నిదర్శనాలు చాలా? ఇంకా ఉదహరించాలా?" మురళి భుజంమీద చెయ్యేశాడు.

అట్లాగా అన్నట్టు చూశాడు మురళి.

"మా చెల్లెలు ఊళ్లో లేదనుకుంటాను. నాకు మేనల్లుడిని ఎత్తుకు వస్తుందా? అయినా మురళీ, ఆమె వెళ్ళేటప్పుడు నాకు చెబితే నేనూ

స్టేషనుకు వచ్చేవాడినిగా! అమ్మాయికి ఒక కప్పు కాఫీ, రెండరటిపళ్ళు ఇప్పించేవాడినిగా," నిష్ఠూరంగా అన్నాడు.

"అబ్బే, అట్లాంటిదేమీ లేదు." ముక్తసరిగా జవాబిచ్చి ముఖం పక్కకు తిప్పుకున్నాడు.

"అయితే ఊరికెనే వెళ్ళిందా? వాళ్ళ నాన్న మీద బెంగగా ఉందేమో పాపం. ఆడపిల్లలంతేరా మురళీ. ఇక్కడెంత ప్రాణమిచ్చే వాళ్ళున్నా తల్లిమీదో తండ్రి మీదో బెంగ-ఒకటే బాధపడిపోతారు" మెల్లిగా ఇద్దరూ వై.యం.సి.ఏ. నుంచి మురళి యింటికి వచ్చారు.

మురళి భద్రంతో ఆఫీసు సంగతులు మాట్లాడటం మొదలు పెట్టాడు. భద్రం ఊఁ ఆఁ అంటూ ఇల్లు నాలుగుమూలలా కళ్ళతో పరీక్షచేయటం మొదలు పెట్టాడు.

అనాసక్తంగా వింటున్న భద్రాన్ని చూసి గతుక్కుమన్నాడు మురళి. భద్రం కళ్ళతో ఎక్స్‌రే తీసేస్తాడు అన్ని విషయాలను ఎంత జాగ్రత్తగా ఉన్నా ఎలాగో పసికట్టేస్తాడు.

"భద్రం నీవు నన్ను సాయంత్రపు వేళల్లో పార్కుల్లో చూసి ఎన్నాళ్ళయిందిరా? నిజం చెప్పు? నాకళ్ళల్లోకి చూసి చెప్పు." అర్థించాడు.

నీళ్ళు నమిలాడు భద్రం.

"అట్లా దారికి రా. నా మాటలకూ చేతలకూ ఎక్కువ తేడా ఉండదు. నేను ఎం ఏ. ఎకనామిక్సు చదివి పరీక్ష వ్రాశాను. ఒక నెలలో రిజల్టు్స రావచ్చు."

"అరే? నీవు ఎం.ఏ. పరీక్ష-చదివి వ్రాశావా? నాకు ఆశ్చర్యంగా ఉందే?" భద్రానికి అంతుపట్టలేదు.

"అవును. చదివే వ్రాశాను. చదవకుండా పరీక్షలెట్లా వ్రాస్తారు?"

"కోప్పడకురా నాయనా! చదివి అంటే ఎప్పుడు చదివావని నా ప్రశ్న. ప్రశ్న కాదనుకో-అడుగుతున్నాను."

పగలబడి నవ్వాడు మురళి. ఎప్పుడు చదివాననా నీ ప్రశ్న? నైట్ కాలేజీలో చదివాను. ఆఫీసునుంచే కాలేజీకి వెళ్తాను. సరేనా? నీక్కావలసినదంతా చెప్పానా? ఇంకా ఉన్నదా?"

"అది కాదురా నాయనా. కాస్త శాంతించు. నేనేమో మామూలు మనిషిని. ఆఫీసుపని మిగల్చకుండా ఏరోజుకారోజు చేసి, కాలేజీలో చదివి వ్రాశావంటే సామాన్యమా మరి? నావంటివాళ్లు ఊహించలేనిది. డిపార్టు మెంటల్ పరీక్షలు కూడా అలాగే అనుకోకుండా వ్రాసి పాసయ్యావు. నిన్ను సామాన్యుడనైన నేను అంచనా వెయ్యలేకపోయాను ఇంతకాలం." గట్టిగా తృప్తితీరా వీపుమీద చరిచాడు.

"సరేగాని భోజనం వేళయింది. ఎక్కడ భోజనం చేస్తున్నావు?" అడిగాడు భద్రం.

"నేనా? అదిగో-ఆ మూల స్టౌ చూడు. వంట చేసేస్తాను రెండు పూటలకు. చిన్నప్పుడు మా అమ్మ పచ్చళ్లు చేస్తుంటే చూశాను. అవి కూడా చేసుకుంటాను. నన్ను గురించిన సమాచారం అంతా సేకరించినట్లేనా నీవు?" నవ్వాడు మురళి.

"మురళీ, నీ అంత ఎత్తు నేను ఎదగలేదురా బ్రదర్. నీవు లోతైన మనిషివి. ఎటువంటి సమయంలోనూ బయటపడవు. నిన్ను స్టడీచేయటానికి నా జీవితం చాలదు. నేను చేసిన తప్పుకు క్షమాపణ కోరుకుంటున్నాను" టపటప చెంపలు వేసుకున్నాడు.

"భద్రం, నాలో గాంభీర్యం ఎక్కువోయ్ అది ఒక్కొక్కప్పుడు అనర్థాలకు కూడా దారితీస్తుంది. అయితే నేనేం చెయ్యను? నా స్వభావ మది." భద్రం రెండు చేతులూ తనచేతుల్లోకి తీసుకుని "ఇవాళ నాతో భోజనం చేస్తావా? నా వంట రుచిచూడు" అన్నాడు. కాని వెంటనే ఏదో జ్ఞాపకం వచ్చినవాడిలా చటుక్కున చేతులు వదిలేసి "భద్రం. మీవాళ్ళంతా అంటే నీ భార్య ఎదురు చూస్తూ ఉంటుంది. ఇక్కడ ఉన్నావని తెలిస్తే నన్ను తిట్టుకుంటుంది. పోనీలే. వెళ్లు వెళ్లు" అన్నాడు.

అసలు భద్రం వచ్చినపని వేరు. మాటల్లో పడి అప్పటినుంచీ మరిచిపోయాడు. ఇంటిమాట వినగానే చటుక్కున జ్ఞాపకం వచ్చింది. అది పాతికరూపాయల చేబదులు. ఆ డబ్బుతీసుకొని వెళ్ళిపోయాడు.

మురళి తలుపులు వేసుకుని కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కునివచ్చి భోజనం చేశాడు. అతడి కిష్టమయిన చింతకాయపచ్చడి- వంకాయకూర- సరిగ్గా తల్లి చేసినట్లే చేసుకున్నాడు. అక్కడ శుభ్రంచేసి పడగ్గదిలోకి వచ్చి, బల్లముందర కూర్చున్నాడు. ఆ క్రిందటిరోజు తెచ్చిపెట్టుకున్న ఐ.ఏ.యస్. పరీక్షకు కావలసిన పుస్తకాలు ఒకసారి చూసుకున్నాడు. "రేపటినుంచే చదువు ప్రారంభించాలి" అనుకుంటూ మంచమ్మీద పడు కుని ఆ రోజు పత్రిక చేతిలోకి తీసుకున్నాడు. అప్రయత్నంగా కళ్ళు గోడవారనా ఉన్న పెట్టెమీద పడ్డాయి. చూపు అట్లాగే కొంత సేపు నిలిచిం దక్కడ.

అతడి దృష్టి నిలిచినది శూన్యప్రదేశం. అక్కడ వారంరోజుల క్రిందటి వరకూ ఒక నల్లటి ట్రంకు పెట్టె ఉండేది. అది ఇప్పుడు ఆ ప్రదేశాన్నే కాకుండా ఆ యింటినే కాకుండా అతడి హృదయాన్ని కూడా శూన్యం చేసింది దాని తాలూకు జ్ఞాపకాలు మాత్రం హృదయం చుట్టూ చెరువులో నాచులా చుట్టుకు పోతున్నాయి.

కాంచన ఎందుకు వెళ్ళిపోయిందో అతడికేమీ అర్థం కావటంలేదు. తను ఆమెకు ద్రోహం చెయ్యలేదు. అవమానపరచలేదు. ఆమెను పల్లెత్తు మాటయినా అనలేదు. ఉన్నట్టుండి హఠాత్తుగా పెట్టె సర్దుకుని వెళ్ళి పోయింది. వెళ్ళేటప్పుడు తిరిగి ఎప్పుడు వచ్చేదీ చెప్పలేదు. తనసామాన్లు అన్నీ తీసుకు వెళ్ళిపోయింది బల్లమీది ఫోటో దగ్గర్నించి. వెళ్లిన తరువాత ఉత్తరం వ్రాస్తుందనుకున్నాడు. అదీ లేదు. ఏమిటి ఆమె అంతర్యం?

ఆమె అలా వచ్చిందని తండ్రికూడా వ్రాయలేదు. అయినా వాళ్ల కేం తెలుసు చెప్పాపెట్టాకుండా హఠాత్తుగా పిల్ల అలా వచ్చేస్తే అడిగి కారణం తెలుసుకోవలసిన బాధ్యత తల్లిదండ్రులది కాదా? ఏ కారణం చెప్పిందో కాంచన! ఆడవాళ్ళు ఏ మాట చెప్పినా చక్కగా అతికినట్టుగా చెప్పగలరు- అందరినీ నమ్మించనూ గలరు. జాతిమహిమ.

అతడు చేతిలోఉన్న పేపరు కిందపడేసి షెల్ఫులో ఉన్న పుస్తక మొకటి తీసుకుని పేజీలు తిప్పటం మొదలుపెట్టాడు. కాని మనసు ఎటో ఆలోచిస్తున్నది.

ఆరేళ్లనాటి మాట. హైదరాబాదు రేడియో నుంచి తను లలిత సంగీతం పాడుతూ ఉండేవాడు. నాటికలలో అప్పుడప్పుడు నటిస్తూ ఉండే వాడు. ఆ డబ్బుతో తను బట్టలు కుట్టించుకుని కాలేజికి వెళుతూ ఉండే వాడు. సరిగ్గా ఆ రోజుల్లో విజయవాడ రేడియో స్టేషన్నుండి స్వర్ణ అనే అమ్మాయి పాడిన లలిత సంగీతం ప్రసారమవుతూ ఉండేది. ఆ అమ్మాయి కంఠము వినటానికి ఎంతో హాయిగా ఉండేది. ఆ పాట వింటుంటే ప్రాణము ఎక్కడో ఏ లోకంలోనో విహరించేది. ఆ పాట విన్ననాడు అతడికి ఎంతో ఉత్సాహము కలిగేది. చెప్పలేనంత సంతోషం కలిగేది. అట్లా ఉత్సాహానందాలలో మునిగి తేలుతున్నరోజున విజయవాడ రేడియో

స్టేషనుకు ఆమె పేరున ఒక ఉత్తరం అభినందిస్తూ రాసేశాడు. ఇష్టమయితే- అపార్థం చేసుకోకపోతే ఒక చిన్న ఉత్తరం ముక్క వ్రాసి పడేస్తే సంతోషిస్తానని అర్థించాడు కూడా చివరన. ఆ ఉత్తరాలలో తన కలంపేరు పాణిగా పేర్కొన్నాడు.

స్వర్ణ కంఠం కిన్నెర కంఠం. అట్లా అని అందరూ పొగుడుతుంటే ఆమె మరింత సాధనచేసి మరీ మరీ మధురంగా పాడటానికి ప్రయత్నించేది. తండ్రి దగ్గర ఎంతో చనువు. ఆయన దగ్గర గారాలుపోయి రేడియో స్టేషనుకు వెళ్ళటానికి పర్మిషను సంపాదించేది. ఆయన తన కూతురు గొప్ప గాయని అవుతుందని సంబరపడుతూ అనుమతించేవాడు. కాని తల్లికి ఇటువంటి వ్యామోహాలు లేవు. ఒకనాడు సాయంత్రం విమెన్స్ కాలేజినుంచి ఇంటికి రాగానే చెడామడా తిట్టింది.

"ఏమిటమ్మా? నేనేం తప్పు చేశానని అట్లా తిడుతున్నావు?" పుస్తకాలు కింద పడేసి గోడకానుకుని చేతివేళ్ళు విరుచుకుంటూ నిలబడ్డది.

"ఏం చేశానని ఇంకా అడుగుతున్నావా? నా కడుపున చెడపుట్టావు కదే?" ముఖం ఎర్రపడేటట్టు అరిచింది.

"చెప్పరాదూ అట్లా అరవకపోతే?" మెల్లగానే అడిగింది స్వర్ణ.

"నీవు పేరు మార్చుకుంటే నేను నీకంఠధ్వని అంత తెలుసుకోలేని వాజమ్మ ననుకున్నావా?" చెయ్యి పైకెత్తబోయి ఆగిపోయింది.

"అమ్మా నన్ను కొట్టాలని చెయ్యెత్తి ఆగిపోయావేం? నేను చేసిందేమిటో చెప్పి- తరువాత నీయిష్టం వచ్చినట్టు కొట్టూ తిట్టూ" అన్నది స్వర్ణ.

"ఆ పడుచు పిల్లలతో కలిసి యుగళగీతాలు పాడతారా? ఎవరితో పడితే వాళ్ళతో కలిసి పాటలు పాడెయ్యటమేనా అటువంటి పాటలు? రేపు పెళ్లెట్లా అవుతుందే పిచ్చిముఖమా? అయినా నాకు చెప్పకుండా ఎట్లా వెళ్లావు? ఎందుకు వెళ్ళావు అక్కడికి?" అరిచి అరిచి అలిసిపోయి- చెమటపట్టిన ముఖాన్ని పైట కొంగుతో అద్దుకుంది తల్లి.

"నాన్న నడిగే వెళ్ళాను. ఆయన ఒప్పుకున్నారు" ధైర్యం పుంజుకుని జవాబు చెప్పింది కాంచన.

"నాన్న నీవన్నట్టల్లా ఆడతారు. నీకసలు ఆయనిచ్చినదే ఈ అలుసు" పైటకొంగు విసురుకుంటూ అక్కడినుండి వెళ్ళిపోయింది.

స్వర్ణ, పాణి అనే యువకుడు హైదరాబాదు రేడియో స్టేషన్‌నుంచి వ్రాసిన ఉత్తరం పుస్తకాల మధ్యన పెట్టుకుని, దాచుకుని దాచుకుని చదువుకునేది. జవాబులు వ్రాస్తూ ఉండేది. చక్కటి ఇంగ్లీషు-టైపు అక్షరాలతో మురిపిస్తూ జవాబులిచ్చేది. అట్లా వ్రాస్తూ వ్రాస్తూ ఒక ఉత్తరంలో తల్లికీ తనకూ రేడియోలో పాటలుపాడే విషయంలో జరుగుతున్న ఘర్షణలను గురించి వివరించింది ఎంతో ఘనంగా.

వారానికొక లేఖ అటునుంచీ- అదిచేరిన వెంటనే ఇటునుంచి ఒక లేఖ రైళ్ళు మారుతూ తిరుగుతూ ఉండేవి. స్నేహలత గబగబా పాకి పందిరెక్కింది. ఇప్పుడది ప్రేమలతగా మారింది. వాళ్ళిద్దరి మధ్య నడిచినవి పట్టి ఉత్తరాలు కావు- ప్రణయ కావ్యాలని మురిసిపోయేవారు. మళ్ళీ మళ్ళీ చదువుకుని పదింతలయిన ఉద్వేగంతో లేఖలు ఖండకావ్యాలుగా అటునుండి ఇటూ, ఇటునుంచి అటూ పయనిస్తూ ఉండేవి. అతడు టైపు చేయడం నేర్చుకున్నాడు కనుక ఉత్తరాలు టైపు చేసేవాడు. ఆమె టైపు అక్షరాలతో ముత్యాల కూర్పులా అక్షరాలను పేర్చి పేర్చి వ్రాసేది.

ఆ ఉత్తరాలు చేతికి అందనంత పెద్దకట్ట అయింది.

మురళి స్టెనోగా చేరగానే తల్లి ప్రతిరోజూ పోరుతూ ఉండేది- పెళ్ళి చేసుకొమ్మని. వచ్చిన సంబంధాలను గురించి ప్రతిరోజూ రాత్రిళ్ళు భోజనాలవేళ వర్ణించి చెప్పేది. అతడు తల వంచుకుని భోజనం చేస్తూ ఊం కొడుతూ ఉండేవాడు. తనకు సరియైన జవాబు చెప్పటం లేదనీ- తన మాటలను అతడు లక్ష్యపెట్టటం లేదనీ ఆమె బాధపడుతూ ఉండేది. అప్పుడప్పుడు అతడిమీద విరుచుకుపడేది.

"ఒరే మురళీ! నీకోసం నాలుగు సంబంధాలు చూడటానికీ పది చోట్లకు తిరగటానికీ నీకు తండ్రి లేరు నాలుగేళ్ళ పిల్లవాడిని ఇంత వరకూ పెంచి బి ఏ. వరకూ చదువు చెప్పించి- చిన్నదో పెద్దదో ఒక ఉద్యోగంలో నీవు స్థిరపడే వరకూ నేను ప్రాణాలు బిగబట్టుకుని కాల క్షేపం చేశాను. డబ్బు ఇబ్బందులు ఎన్ని వచ్చినా ఎదుర్కొన్నాను. ఇంక నీవు తొందరగా ఈ సంబంధాలలో ఒక పిల్లను చేసుకో. నాబాధ్యత తీరిపోతుంది."

"నీకు నేను పెళ్ళి చేసుకోవటం ముఖ్యం కదా? ఏ పిల్లనయినా చేసుకోవచ్చునా?" రోజూ ఆమె పెళ్ళి సంబంధాల సంగతి అనగా ఒక నాడు జవాబిచ్చాడు మురళి. అతడి జవాబులో ఒక ప్రశ్న ఉండటంవల్ల ఆమె త్రుళ్ళిపడ్డది.

"పెళ్ళి చేసుకోవటమూ ముఖ్యమే. ఈ నాలుగు సంబంధాలలో ఒక పిల్లను ఏరుకోవటమూ ముఖ్యమే" ఖండితంగా చెప్పింది.

"అయితే నీవే నిశ్చయించావన్నమాట!" అన్నాడు తలఎత్తి

"అవును. పిల్ల బాగుంటుందని మధ్యవర్తి చెప్పాడు. బి ఏ. కూడా చదివిందట. అదికాక - నాలుగువేల రూపాయల కట్నం కూడా ఇస్తారట. ఆ పిల్లను నీవొకసారి లాంఛనప్రాయంగా చూస్తే నిశ్చయం చేస్తాను."

"అదీ అసలు సంగతి! ఇప్పుడు బయటపడిపోయావు నీక్కావల సింది డబ్బన్నమాట!" అన్నాడు.

"అవునురా డబ్బే. నాలుగేళ్ళపిల్లవాడిని ఇంతవరకూ ఎట్లా తీసుకు వచ్చాననుకున్నావు? నా నగలు ఖర్చయితే ఖర్చయ్యాయి. నేను ఊరగాయలూ అప్పడాలూ వడియాలూ చేసి అమ్మితే అమ్మాను. కాని మీ నాన్న కట్టిన ఇంటిమీద నాలుగు వేలు అప్పుతెచ్చాను. ఇప్పుడా అప్పు తీర్చాలి, తప్పదు" అన్నది.

"ఏం? నేను నా జీతంలో తీర్చలేనా?"

"తీర్చలేవు. నీ జీతంలో సంసారం గడపవచ్చు. ఈ అప్పెవరు తీరుస్తారు?"

"అయితే ఇదొక్కటే ఉపాయమా?"

"అంతేరా. నీవు నా మాట వినకతప్పదు." కఠినంగా అని అవతలికి వెళ్ళిపోయింది.

"అయితే ఈ భాగ్యానికి నేను చూడటం కూడా ఎందుకు? అనవసరం. నిశ్చయం చేసెయ్యి. పెళ్ళిచేసెయ్యి. నీ పని అయిపోతుంది. తరువాత నా ఏడుపు నేను ఏడుస్తాను." ఆమె వెళ్ళినంత విసురుగా అతడూ లేచి చెయ్యి కడుక్కున్నాడు.

నాలుగురోజు లాగి తల్లి మళ్ళీ ఆ ప్రస్తావన తెచ్చింది.

"మురళీ! రేపు వెళ్ళి ఆ పిల్లను చూడాలి" ఆజ్ఞాపించింది.

తప్పనిసరిగా తలవంచుకుని వెళ్లి పిల్లను చూశాడు. వాళ్లు చేసిన మర్యాదలను అయిష్టంతోనే స్వీకరించాడు. మధ్యవర్తి అన్నాడు "ఏమయ్యా మురళీ! పిల్లను గురించి ఏదయినా అడుగుతావా? చిన్నపిల్లలు కారు. ఏమయినా మాట్లాడుకోండి."

తనకు తెలియకుండానే ఒక అందమయిన నవ్వు నవ్వాడు మురళీ; ఏమీ అవసరం లేదంటూ

మాట్లాడకపోయినా ఆ నవ్వు చూసింది కాంచన. అప్పుడే- ఆ నిమిషంలోనే అతడిపట్ల ఒక విధమయిన ఆకర్షణ ఆమె హృదయంలో మొలకెత్తినట్టుగా కళ్లు మెరిశాయి.

తల్లి ఎంతో ఆనందంతో ఉత్సాహంతో పెళ్ళికి ఏర్పాట్లుచేసింది. పెళ్ళిచేసిన తరువాత కోడలు ఇంట్లో పాదం పెట్టగానే కట్నం డబ్బుతో ఇల్లు తాకట్టు విడిపించి అక్కడే తాను కాపరం పెట్టాలని ఆమె సంకల్పం.

ఉన్నది అద్దె ఇల్లయినా సున్నంకొట్టించి తోరణాలు కట్టించింది. అడ్వాన్సుగా తీసుకున్న కట్నం డబ్బులో కొడుక్కు ఒక సూటు కుట్టించింది.

రాత్రి పదిగంటల బస్సులో ప్రయాణం. అతడి మనసు కలవర పడుతున్నట్టు తల్లి గ్రహించింది. కొడుకును దగ్గర కూర్చోబెట్టుకుని "మురళీ, నీవు ఇష్టపడే చేసుకుంటున్నావు కదూ ఈ పిల్లను? తరువాత బాధపడవుకదూ?" అడిగింది.

ఆమెకూ తెలుసు కాళ్ళూ చేతులూ కట్టి పెళ్ళిచేస్తే అతడే సర్దుకుంటాడని. కాని మనసులో మళ్ళీ ఏదో ఆందోళన. తరువాత అతడు సర్దుకోలేక జీవితాన్ని నరకం చేసుకుంటే? మళ్ళీ ఆమె అన్నది "నాయనా! నీకిష్టం లేకపోతే ఇప్పుడే చెప్పు. తరువాత బాధపడ్డదానికంటే ఇప్పుడే చెబితే నయం" అని.

శూన్యంలోకి చూస్తున్నవాడల్లా చటుక్కున తన దృష్టిని తల్లివైపుకు తిప్పి "అమ్మా! ఇది జీవితం. సినిమాకాదని నీవే ఎన్నోసార్లు చెప్పావు. అంతే" అన్నాడు.

తల్లి తృప్తిగాలేచి లోపలికి వెళ్ళింది.

మురళి తన పుస్తకాల మధ్య పెద్ద కవరులో భద్రపరచిన ఉత్తరాలు పెరట్లో గోడవారగా కుప్పపోసి అగ్గిపుల్ల వెలిగించాడు.

బరువెక్కినట్టుగా ఉన్న హృదయం కాంచనకా సూత్రధారణ చేసే సమయంలో తేలిక పడుతున్నట్లనిపించింది అతడికి.

అప్పటికప్పుడు మళ్ళీ స్వర్ణవైపు దృష్టి మళ్ళిందతడికి. స్వర్ణకు ఎప్పుడు పెళ్లయిందో ? తనలాగే సర్దుకుని జీవిస్తోందేమో ? ఆడవాళ్లు తొందరగా మరిచిపోతారు. అయినా తనమటుకు ఏంచేశాడు ? ఈ మధ్య స్వర్ణ అసలు జ్ఞాపకానికి వచ్చిందా ? ఉత్తరాలు కాల్చిననాడే ఆమె స్మృతిపథంలో నుండి జారిపోయింది. పెళ్ళి చేసుకున్న తరువాత ఆమె స్మృతులను ఉంచుకోదలుచుకోకనే ఉత్తరాలు కాల్చేశాడు. ఇల్లు గృహిణిరాజ్యం. ఆమె తన సామ్రాజ్యంలో తన కిష్టంలేని వాటినీ, తనకు నష్టం కలిగించేవాటినీ ఉండనివ్వదు. ఎప్పుడయినా ఆ ఉత్తరాలు తన భార్య కంటపడితే ఇంట్లో చిచ్చురేగుతుంది. తల్లికి తను మాట ఇచ్చినట్టుగా జీవితంలో రాజీపడాలనుకుని అట్లా చేశాడు.

కాని తన హృదయ కవాటాలు అప్పటినుంచీ ఓరవాకిలిగా ఉన్నాయేగాని బాహాటంగా తెరుచుకుని ఉన్నాయా ?

ఎప్పుడో తెల్లవారుఝామున రెండుగంటలకు నిద్రపట్టింది మురళికి.

3

తిరిగి తిరిగి వచ్చిన రెండు నెలలకు కాంచన మందుల ఫ్యాక్టరీలో పేకింగ్ గర్ల్‌గా ఉద్యోగం సంపాదించింది. ఎక్కడలేని ఉత్సాహంతో గంతులు వేసుకుంటూ ఉద్యోగంలో చేరింది.

విశ్వనాథం విశాలాక్షమ్మ ఒకరినొకరు కళ్ళతోటే పలకరించుకుంటున్నారు. "ఆయనతోటి చాలా మాట్లాడాలి కాంచనను గురించి ఈ గుండె బరువు తగ్గించుకోవాల"ను కుంటుంది విశాలాక్షమ్మ. కాని పిల్లల్లో ఎవరో ఒకరు ఆయనతో కూడా ఉంటారు. "ఏమిటీ కాంచన సంగతి? తల్లితో ఏమయినా చెప్పిందా? ఏం సంగతో ఇవాళ విశాలిని అడిగి తెలుసుకోవాలి" అనుకుంటాడు విశ్వనాథం. కాని వాళ్ళిద్దరూ ఒంటరిగా కలుసుకోవటమే అపురూపంగా ఉంది. ఒకవేళ ఎప్పుడయినా కలుసుకోవటం తటస్థించినప్పుడు హృదయాలు పలకరించుకోలేక మూగవోతున్నాయి.

కాంచన ఇంటికి రాగానే పిల్లలతో ఏవో కబుర్లు చెబుతూ తల్లికి పనిలో సహాయం చేస్తూ రాత్రి భోజనాలయిన తరువాత తండ్రితో ఏదో లోకాభిరామాయణం మాట్లాడుతూ ఉంటుంది. ఆయనను నవ్వించాలని ఎన్నో కబుర్లు చెబుతుంది. ఆయన పైకి నవ్వినట్టే కనబడతాడు. కాని ఆ నవ్వు మనసారా నవ్వింది కాదని కాంచన కనిపెట్టేస్తుంది.

"నేను సుఖంగా ఉద్యోగంచేస్తూ హాయిగా ఉంటే వీళ్ళిట్లా బాధ పడతారేం? ఇష్టంలేని కాపురాలు చేసి బ్రతుకు నరకం చేసుకున్నదానికంటే ఇది నయం కాదూ? ఈ సమాజం - ఈ మనుషులూ ఎప్పుడు మార్తారు? కొత్తనాగరికత ఉప్పెనలా వచ్చి మీదపడుతున్నా వీళ్ళు గ్రహించుకోరేం? పాత పట్టాలమీద కొత్తరైలు నడవటంలో సౌలభ్యం ఉంటుందా? దీని కొలతలూ దాని కొలతలూ సరిపోయినప్పుడే రైలు సాఫీగా నడవగలుగుతుంది. స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యాలు లేని అంధకార యుగంలో కాళ్లూ చేతులూ ముడుచుకుని బ్రతికిన అమ్మ తనను చూస్తూ రుసరుసలాడుతుంది. కొంతకాలం పడుతుంది అమ్మవంటివాళ్లు సర్దుకోడానికి" అనుకుంటుంది కాంచన.

కాంచన మొదటి జీతము తీసుకున్ననాడు తోబుట్టువులందరికీ మిఠాయి తెచ్చింది. తల్లిదండ్రులకు బట్టలు తెచ్చింది.

తండ్రిచేతికి బట్టలు ఇచ్చి కాళ్ళకు నమస్కరించబోయింది. ఆయన ఆమెను వారిస్తూ ఒకవెర్రిచూపు చూశాడు. తల్లికితెచ్చిన చీరె చేతికివ్వగానే ఆమె బావురు మన్నది కాంచనను గుండెకు హత్తుకుంటూ.

చెమర్చిన కళ్ళద్దుకుంటూ "అమ్మా, ఈ చీరె కట్టుకోవూ ? నేను పెద్దకొడుకుననుకొని సంతోషించమ్మా" అన్నది.

"నిజంగా కొడుకువైతే సంతోషించనుటే ? కాదుకనుకనే నాకీ దుఃఖం" మళ్ళీ కడుపులోంచి దుఃఖం పొంగింది.

"అమ్మా, నీవు మారాలి. పరిస్థితులు నన్ను కొడుకుగా భావించ మన్నా నీవలా అనుకోవా ? కాలం మారిందమ్మా" తల్లిచేత బలవంతంగా చీరెకట్టించి పాదాలకు నమస్కరించింది.

కాంచన తన వైవాహిక జీవితం మరిచిపోవడానికి ప్రయత్నాలు చేస్తున్నది. పెళ్లికాకముందు తను రేడియోలో లలితసంగీతం పాడుతూ ఉండేది. ఆ కాలక్షేపం కూడా తిరిగి కలిగించుకోవాలనుకుంటూ ఒకనాడు రేడియో స్టేషనుకు వెళ్లి అందరినీ కలుసుకుని తిరిగి కాంట్రాక్టు సంపా దించింది. మొట్టమొదటే కృష్ణశాస్త్రిగారి గేయాలు పాడటానికి కాంట్రాక్టు ఇచ్చారు. అది మొదలు ఆమె నటించిన నాటికలూ అడపా దడపా లలిత సంగీతం ప్రసారమవుతున్నాయి.

ఆనాడు ఉదయం లేవగానే ఒళ్లు తూలుతున్నట్లనిపించింది కాంచ నకు. కడుపులో వికారం మొదలయింది. కాఫీ తాగగానే వాంతిచేసుకుంది.

14

కళ్లు తిరుగుతున్నట్లయి పడుకుంది. వంటఇంట్లో పనిచేసుకుంటున్న విశా లాక్షమ్మ ఏమిటేమిటని గాభరాపడుతూ గదిలోకి వచ్చింది.

కాంచనా, వాంతిచేసుకున్నావా ?" దగ్గర కూర్చుని తలవెంట్రుకలు సవరించింది. ఆమెకు కాంచనను చూడగానే మనసులో ఏదో మెదిలింది. అసలు కాంచన వచ్చినప్పటినుంచీ ఆమెకేదో సందేహంగానే ఉంటూ వచ్చింది. ఇప్పు డది నిర్ధారణ అయిపోయింది.

"కొంచెంసేపు కళ్లు మూసుకుని పడుకో. ఇవాళ మందుల కంపె నీకి వెళ్లే ఓపిక లేకపోతే వెళ్ళకు" అంటూ లోపలికి వెళ్లింది. అక్కడే విశ్వనాథం కనబడ్డాడు. ఆమె ఇంక ఆపుకోలేకపోయింది.

"ఇప్పుడైనా కాంచన విషయం బాగా ఆలోచించి ఒక నిర్ణయానికి రండి. అది ఇక్కడికి వచ్చి రెండు నెలలు దాటింది. అది ఉత్తరాలు రాస్తోందోలేదోగాని అతడి దగ్గర్నించి ఒక్కటైనా ఇంతవరకూ రాలేదు. ఎన్నిసార్లు చెప్పినా మీరూ వ్రాయలేదు. ఇప్పుడు దానికి మూడోనెలో నాలుగోనెలో నడుస్తున్నట్లున్నది. ఈ కబురైనా ఆయనకు వ్రాయాల్సిన బాధ్యత మీ మీద ఉన్నది. కొంప సాంతం మునగకముందే మేలుకోండి" మందలించినట్లుగా అన్నది.

"ఆఁ" అంటూ ఆశ్చర్యపడ్డాడు విశ్వనాథం ఆ పగలంతా ఆలో చించి అల్లుడిని ఒకసారి రమ్మనమని ఉత్తరం వ్రాశాడు.

విశ్వనాథం ప్రతిరోజూ వాకిలికెదురుగా కుర్చీవేసు క్కూర్చుని పేపరు చదువుతున్నట్టు నటిస్తూ పోస్టుమన్ కొరకు ఎదురుచూసేవాడు. తన ఆదుర్దా విశాలాక్షమ్మ కనిపెట్టకూడదని ఎంతో ప్రయత్నించేవాడు. అబ్బ ! ఏమిటీ ఆడవాళ్ళు ? మనసులను పుస్తకం చదివినట్టు చదివేస్తారు.

ఇంటికి సంబంధించిన విషయాలలో వాళ్ళదే పైచెయ్యి. అతడికెప్పుడూ ఓటమే.

విశ్వనాథం పడుతున్న అవస్థ చూసి విశాలాక్షమ్మ నవ్వుకునేది.

కాంచన రోజుకు రెండుసార్లయినా వాంతిచేసుకునేది. మనిషి చిక్కిపోయింది. కళ్లూ పళ్లూ బైటికి వచ్చాయి.

విశ్వనాథం ఒక నిశ్చయానికి వచ్చాడు. ఎకాఎకీ హైదరాబాదు రైలు ఎక్కటమే. విశాలాక్షమ్మ నాటిన అనుమానబీజాలు మొలకెత్తటం మొదలు పెట్టాయి. ఆఫీసుల్లో ఆడా మగా కలిసి పనిచేస్తున్నారు ఈ రోజుల్లో. పరిచయాలు కలగటం-చనువులేర్పడటం అసహజమేంకాదు. తనూ అటువంటి చిక్కులో పడ్డా డొకసారి.

పంకజం అనే అమ్మాయి తన ఆఫీసులో పనిచేసేది. ఏమంత అందగత్తె కాదు కాని మంచి పరువంలో ఉంది. రెండు జడలు ఊపుకుంటూ కొంగు ఝాడించుకుంటూ తిరిగేది. విసురుగా నడిచేది. వెనుకనుంచి ఎవరైనా నవ్వుతున్నట్టు పసికట్టినప్పుడు అడుగులో అడుగులేసుకుంటూ నడిచేది. వెనక్కు తిరిగి ఓరచూపులు చూసేది. అల్లా చూసినప్పుడు తను నిగ్రహం సడలిపోయి ఆమె వలలో పడిపోయాడు ఉమ్మడి ఖర్చులు భరించి జల్సాగా తిరిగేవాడు. తండ్రి పసికట్టి ఇంటికి లాక్కొచ్చి మూడుముళ్ళూ వేయించాడు. తను మళ్ళీ ఉద్యోగంలో ప్రవేశించేటప్పటికి పంకజానికి రెండోపెళ్ళి సంబంధం నిశ్చయమైనది. పెళ్లి చేసుకుని ఆ ఊరినుంచి వెళ్ళిపోయింది. ఆ అనుభవం చిన్నప్పటి సరదా. పెళ్ళయిన తరువాత తను కొన్నాళ్ళు బుద్ధిమంతుడుగానే ఉన్నాడు. కాని ఆఫీసులోకి సరోజ రావటంతో కొంత అపత్యం జరిగినమాట నిజమే. అయినా తను ఇంట్లో ఏమీ జరగనట్లే ఉండేవాడు. తనకు అటువంటి స్నేహాలు పిల్లలు పెద్దవాళ్ళయ్యే వరకూ కూడా ఉండేవి.

మరునాటి ఉదయం ఆరుగంటలకే లేచి గోలకొండ ఎక్స్‌ప్రెస్‌కు బయలు దేరటానికి నిశ్చయం చేసుకుని ఒంటరిగా పొయ్యిదగ్గర కూర్చున్న విశాలాక్షమ్మ పక్కనే పీటవేసుకుని కూర్చుని చెప్పాడు మెల్లగా.

కాంచన ఆరోజు చాలా బలహీనంగా ఉంది. కంపెనీలో ఒకసారి కళ్ళు తిరిగి పడిపోయింది. పక్కనున్న వాళ్ళు వేడివేడి కాఫీ తెచ్చిఇచ్చారు. బస్సు దిగి కాళ్ళీడ్చుకుంటూ ఇంటికి వచ్చేసరికి తల్లీ దండ్రీ వంటయింట్లో కబుర్లు చెప్పుకుంటున్నారు. తనను గురించేనేమో ననుకుంటూ గడప దగ్గర నిలబడ్డది.

"మీరు తిన్నగా ఆఫీసుకే వెళ్ళండి. అక్కడ తప్పకుండా కలుస్తాడు. అతడు కలవకపోయినా తోటి ఉద్యోగులైనా కలుస్తారు. అతడిని గురించి అన్ని సంగతులు తెలుసుకోవచ్చు" తల్లి సలహాలిస్తోంది.

"ఎట్లాగయినా సలహాలివ్వటానికి ఆడవాళ్ళదే పై చెయ్యిసుమా!'' అంటున్నాడు తండ్రి.

''ఏం లాభం? ఏదయినా చెప్పిచేయించాల్సిందేగాని స్వయంగా చెయ్యటానికి వీలులేదుగా?'' అన్నది.

"పోనీ నువ్వెళ్ళావేమిటి?'' అన్నాడు నవ్వుతూ.

"నేను వెళ్ళలేననేగా మీ ప్రతిపాదన?''

"చూడు విశాలీ! చేయటంలో నేర్పులేదు. చెప్పిచేయించటంలోనే ఉంది నేర్పంతా. అదీ గాక - కొన్ని పనులు చేస్తే అందం - కొన్ని చేయిస్తేనే అందం. ఏమంటావు?"

"అంతేలెండి.''

కాంచన మాట్లాడకుండా మంచంమీదికి చేరుకుంది.

తండ్రి గదిలోకివచ్చి పడుకున్నదెవరా అని చూసి కాంచన కనబడగానే గతుక్కుమన్నాడు.

''కాంచనా! ఎంతసేపయిందమ్మా వచ్చి? లేచి కాఫీతాగి అమ్మ చేసిన మినపరొట్టె తిను.''

విశ్వనాథం మాటలు వింటూనే విశాలాక్షమ్మ కాఫీగ్లాసుతో గదిలో అడుగుపెట్టింది.

"కాఫీ తాగాలని లేదమ్మా" అన్నది కాంచన కళ్ళు మూసుకుని.

తాగాలని ఉండదు కాని తాగాలి. కొన్నాళ్ళు నిన్ను గురించి నీవు ఆలోచించటం మానెయ్యి. నేను చెప్పినట్లు చేస్తూండు'' విశాలాక్షమ్మ మంచంమీద కూర్చుని కాంచనను లేవదీసి కూర్చోబెట్టింది.

విశాలాక్షమ్మ చూడకుండా నవ్వుకుని బైటికి వెళ్ళాడు విశ్వనాథం.

ఆ రాత్రి తల్లి బలవంతాన కాంచన చారన్నంతిని మజ్జిగతాగి మళ్ళీ మంచం చేరుకున్నది. అంతా పదిగంటలు కాగానే నిద్రపోయారు. ఆమె కెంతకూ కన్ను మూతపడలేదు. ఒకటే కలవరం మనసులో.

తను వచ్చి మూడునెలలు దాటుతోంది. ఆ నాడు ఉత్తరం వ్రాసి బల్లమీద పెట్టి పక్కయింట్లో తాళాలు ఇచ్చి రైలు ఎక్కింది. ఎందుకు వెళ్ళిందోనన్న ఆలోచన రాలేదా ఆ పెద్దమనిషికి? తనకు ఒంట్లో బాగా లేకపోతే ఊరికి వెళ్ళటమెందుకనిపించలేదా? ఎవరికైనా ఒంట్లో బాగా లేక వెళ్ళితే ఎట్లాఉందనయినా వ్రాయద్దూ?

అయినా ఎవరి సంగతి వారికి తెలియకుండా ఉంటుందా ఎప్పటికయినా? నోరు వద్దన్నా అంతరాత్మ ఊరుకుంటుందా?

ఒకనాడా రెణ్ణాళ్లా ? మూడు సంవత్సరాలపాటు ఓపిక పట్టింది. ఒక సరదాలేదు- సంతోషంలేదు. ప్రొద్దున తొమ్మిదింటికి వెళ్ళితే రాత్రి పదిగంటలకా ఇల్లు చేరుకోవటం ? ఈ లోపల తనే చావు చచ్చినా కను క్కునేవాళ్ళు లేరు. ఒకనాడు అంతే జరిగింది. తనకు విపరీతమైన తల నొప్పి- మంచంమీదినుంచి లేవలేకపోయింది. ఒంటిగంటకు పడుకున్న మనిషి రాత్రి పదిగంటలకు అతడొచ్చేవరకూ అలాగే ఉంది. తలుపు కొట్టగానే రేగినతలతో ముఖం వేలాడేసుకుని తీసి మళ్ళీ వెళ్ళి పడుకుంది.

వంట యింట్లోకెళ్లి చూసివచ్చినట్టున్నాడు. ప్రొద్దుటి అంటు గిన్నెలూ, భోజనం చేసిన పళ్లెమూ అవీ అలాగే ఉన్నాయి.

"ఏమిటి జ్వరమా ?" మంచంమీద కూర్చుని అడిగాడు.

ఆ మధ్యాహ్నం నుంచీ అతడిని ఎన్నో అడగాలనీ దులపాలనీ అనుకున్నది. కాని అతడిని చూడగానే దుఃఖం ముంచుకు వచ్చింది. ఆ ఏడుపులో చెప్పేసింది తలనొప్పి వచ్చిందని.

అతడు నవ్వుకుంటూ బైటికివెళ్లి రెండు తలనొప్పి మాత్రలు టిఫిన్ కారియర్‌తో భోజనమూ తెచ్చాడు.

ఆ రాత్రి అన్నది "నా తలనొప్పి ఇట్లాపోదు. మనిద్దరమూ కలిసి బైటికివెళ్ళి తలనొప్పి మాత్రలు కొనుక్కుని హోటల్లో భోజనంచేస్తే పోతుంది. లేకపోతే మాంచి తెలుగు సినిమా చూస్తే పోతుంది.

ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు. తను తలనొప్పి మాత్రలు వేసుకోలేదు. అసలు తలనొప్పి కాదు అది. మరింకేదో.

కాని నోటితో చెప్పినా అతడు గ్రహించుకోడే! మరునాడు మళ్ళీ మొదలు ఎప్పటి ఆదే.

పైగా ఒకనాడు అన్నాడు. "నీకు కాలక్షేపం లేనట్టుంది. నైట్ కాలేజిలో లా చదువుతావా ? పోనీ టీచరు ఉద్యోగానికి దరఖాస్తు పెడతావా ?"

తనకు ఒళ్ళు మండిపోయింది.

ఎవరో స్నేహితురాళ్ళతో రాత్రి పదిగంటలవరకూ తను తిరిగి తిరిగి ఇంటికి వస్తాడా! కాలక్షేపానికి తను ఉద్యోగం చెయ్యాలా? కాకపోతే చదువుకోవాలా? కాలం ఎట్లా ఉంది?

"నిలదీసి అడిగితే ఒక నవ్వు నవ్వుతాడు. తనింక మాట్లాడలేదు. తనకో బలహీనత. ఆ నవ్వుకే అన్నీ మరిచిపోతుంది. అతడు లేనప్పుడు ఒళ్ళు మండిపోతుంది. అతడి సమక్షంలో తన్మయత్వం. క్రమంగా అది కూడా తనకు విసుగొచ్చింది. అరికాలిమంట తలకెక్కిం దొకనాడు. వెంటనే ఉత్తరం వ్రాసిపెట్టి బయలుదేరింది పుట్టింటికి గోలకొండ ఎక్స్‌ప్రెస్‌లో. ఉద్యోగం దొరికి హాయిగా ఉన్నదనుకుంటే ఈ మార్పేమిటి?"

"అమ్మ అంటోంది తను తల్లికాబోతున్నదని. నిజమా? ఒకవేళ నిజమే అయితే? తన రాకకు వేరు వేరు అర్థాలు కల్పించబడతాయా? అసలే నిర్లక్ష్యంగా ఉన్నవాడు ఎందుకు అనుమానించడు? తన మాట ఎవరు నమ్ముతారు?" ఆమె గుండె గుబగుబలాడింది.

అయినా న్యాయం తన పక్షంఉంటే ఎందుకు నమ్మడు? అంతగా నమ్మకపోతే పోనీ! తన బిడ్డను పెంచలేదా? ఆమాత్రం తను పోషించలేదా? తనూ ఉద్యోగం చేస్తున్నది.

అయినా యింకో సంగతి. అతడి తల్లి ఉందిగా ఆ పల్లెటూళ్ళో. ఆ పుట్టినవాళ్లను ఆమెకిస్తే సరి. ఆమెకు ఈపాటికి తనకొడుకు సంగతి తెలిసే ఉండాలి.

కాంచనకు తెల్లవారుఝామున నాలుగు గంటలకు నిద్రపట్టింది. మరునాడు ఉద్యోగానికి వెళ్ళలేకపోయింది.

4

విశ్వనాథం గోలకొండ ఎక్స్‌ప్రెస్‌లో దిగి తిన్నగా ఆఫీసుకు వెళ్ళాడు. సెక్షను కనుక్కొని లోపలికివెళ్ళి విచారించాడు. అక్కడ భద్రం కలిసి మురళిని గురించి వివరాలన్నీ చెబుతూ "అతడు సెలవు పెట్టి ఢిల్లీ వెళ్ళాడండీ" అన్నాడు.

"ఎంతకాలం సెలవు పెట్టాడు ?"

"ఒక ఏడాది పెట్టాడు."

నీరు కారిపోయాడు విశ్వనాథం. కాళ్ళీడ్చుకుంటూ బస్సెక్కి వియ్యపురాలి దగ్గరికి వెళ్ళాడు. ఆమె విశ్వనాథాన్ని చూసి నివ్వెరపోయింది. కాళ్ళు కడుక్కోటానికి నీళ్ళిచ్చి వేడివేడిగా అన్నం వండి పెట్టింది.

విశ్వనాథం గడుసుగా తను యాదగిరి నరసింహస్వామి దర్శనం కోసం వచ్చాననీ దారిలోనే ఉన్న వియ్యపురాలిని చూడాలని దిగాననీ అన్నాడు.

"మీరు నాయనమ్మ కాబోతున్నారు. ముఖ్యంగా ఈ కబురు మీ చెవిన వెయ్యాలనే దిగాను."

"అలాగా ! ఏదో నలతగా ఉంటే విజయవాడ పంపానని మురళి వ్రాశాడు. ఇప్పుడు ఎన్నో నెల ?" అన్నది.

"నాలుగు కాబోలు. మీ వదినగారు కాంచనతో తంటాలు పడుతోంది. వేపిళ్ళు-ఏమీ తినదు నీరసం "

నవ్వుకున్నది వియ్యపురాలు.

"మీరు వచ్చి ఒకసారి చూడకూడదూ?" ఆశగా ఆమె ముఖంలోకి చూశాడు

"వస్తాను లెండి. మురళి ఢిల్లీ వెళ్ళినట్టు వ్రాశాడు. వాడు రాగానే వస్తాను."

విశ్వనాథం ముఖంలో నిరాశ ద్యోతకమయింది. మురళి ఏడాది వరకూ రాడని ఆమెకు తెలియదా? తెలిసినా తను చెప్పదలుచుకోలేదు. ఆమె అట్లా అనటానికి గల కారణం అతడే వద్దని వ్రాశాడేమో? విశ్వనాథం కొండంత ఆశతో ఇల్లు బయలుదేరి వచ్చాడు. గంపెడు నైరాశ్యాన్ని నెత్తిన వేసుకుని ఇంటికి వెళ్ళాడు.

"నాన్నా! మన వీధిచివర్న ఉన్న స్కూల్లో టీచరు ఉద్యోగం వచ్చింది. మందుల కంపెనీలో పని మానేశాను" అన్నది కాంచన.

"మరీ మంచిది. ఇంటికి దగ్గరగా ఉంటుంద"న్నాడు చాలా మామూలుగా విశ్వనాథం.

ఒంటరిగా కలిసినప్పుడు విశాలాక్షమ్మతో చెప్పాడు విశ్వనాథం హైదరాబాదు కబుర్లు వియ్యపురాలిని చూసివచ్చినట్టుకూడా చెప్పాడు. ఆమె మాట్లాడకుండా పెదవి విరిచింది.

"కాంచనతో చెప్పాను మీరు హైదరాబాదు వెళ్ళినట్టు మీరు రాగానే ఏమయిందని అడుగుతుందేమో ననుకున్నాను. ఏమీ పట్టనట్టు వెళ్ళిపోయింది కదూ?" బుగ్గలు నొక్కుకున్నది విశాలాక్షమ్మ.

కాంచన మురళీలలో ఏదో మసలుతున్నదనుకున్నాడు విశ్వనాథం.

తనడిగినా కాంచన ఎట్లాగూ చెప్పదు. అందుకే తప్పనిసరి మౌనం వహించాడు.

కాంచనకు స్కూలు పిల్లలతో మంచి కాలక్షేపంగా ఉంది. వాళ్ళకు పాటలు నేర్పుతున్నది నాటకాలు వేయించుతున్నది వాళ్లచేత. కాని కడుపులో పాపాయి కదులుతున్నప్పుడల్లా భావాల సుడిగుండంలో పడిపోతున్నది. ఆనాడు రేడియోలో ఒక యుగళగీతానికి రికార్డింగ్ ఇచ్చింది. రేడియో స్టేషనులో తన పేరు స్వర్ణ.

భయపడుతూ ఇంటికి వచ్చింది కాంచన. తన పెళ్ళికి ముందు ఒక యుగళ గీతం పాడినందుకే తల్లి చివాట్లు పెట్టింది. అటువంటి తల్లి పెళ్లయిన తరువాత ఒక యువకుడితో యుగళగీతం - అందులో శృంగారం సరసాలు ఆమె వింటే ఊరుకుంటుందా ? తన మనసులో ఎటువంటి మాలిన్యమూ లేదని చెప్పినా ఆమె వినదు. ఆమె తనను సమాజదృష్టితో తప్ప తల్లి మనసుతో చూడదు.

ఆనాడు రేడియో స్టేషనులో అందరూ అన్నారు "స్వర్ణా, నీ కంఠంలో మెలొడీ రోజురోజుకూ అధికమవుతోంది. నీవు ప్లేబాక్ మ్యూజిషియన్‌వి కావాలి" అని. తను నవ్వింది ఎలా కావటమా అన్న ఆలోచన కళ్ళల్లో మెరుస్తుండగా. దానికి పెద్ద ప్రయత్నం చేయాలి. అందుకు తల్లీ తండ్రీ సహకారం కావాలి. తల్లి ఒప్పుకోవాలి. తండ్రి తన వెంట రావాలి. ఇవంతా జరిగే పనా ?

చటుక్కున జ్ఞాపకం వచ్చింది పెళ్లిలో జరిగిన ఒక చిన్న సంఘటన. తన స్నేహితురాళ్ళు రిసెప్షన్ సమయంలో పాటలు పాడుతూ తననూ పాడమని బలవంతం చేశారు. "వద్దు" అంటూ పెళ్లి కొడుకు చేత్తో వారించాడు. పాటలు విని ఆనందించలేని హృదయం కాబోలు అనుకున్నది. ఎంత తోసివేసినా ఆ మాట ముల్లులా హృదయంలో గుచ్చుకుపోయింది.

అప్పుడప్పుడు కలుక్కుమంటూ ఉంటుంది. సంగీతంపట్ల మంచి అభిరుచీ అభినివేశమూ గల గాయనికి దానిపట్ల వైముఖ్యం కల పెనిమిటి లభించటం ఇది దేవుడు వేసిన శిక్షకాకపోతే ఏమిటి? బరువుగా నిట్టూరుస్తుంది కాంచన. తన మూడు సంవత్సరాల కాపురంలో అందుకే ఒక్కనాడయినా మరిచి పోయికూడా తాను గొంతెత్తలేదు. తన పాటలు - తన ఆనందం - తన మధురోహలు తన ఆశలు- ఆశయాలు- అన్నీ మనసులోవి మనసులోనే దరిద్రుడి ఆశల్లా అణగారిపోయాయి.

కడుపులో కదిలినట్లయింది.

తన తల్లి అనుకుంటోంది మనమడో మనుమరాలో పుడితే ఎత్తుకు తిరగాలని.

ఆమెకేం తెలుసు తన ప్రాణసంకటం? మనసు విప్పని మొగ వాడితో కాపురం ఎంత కంటకప్రాయంగా ఉంటుందో పాపం తన తల్లికి తెలియదు. తండ్రి మనసు విప్పినా విప్పకపోయినా కాపరం చేసింది. తనకు ఆయన అంత ప్రాధాన్యత ఇచ్చినా ఇవ్వకపోయినా అంతగా పట్టించుకోని మనిషి అమ్మ. తనకేదో అధికారం ఉందనుకుంటుంది. ఆ అధికార పరిధిలో మసలుకుంటుంది. పిల్లలను కన్నది- పెంచి పెద్ద వాళ్ళను చేస్తోంది.

కాంచన ఆలోచనలకు దరీ దాపు కనబడటంలేదు తల్లికాబోతున్న స్త్రీలకు- ఆ పాలిపోయిన చెక్కిళ్ళలోనే ఆనందం కనబడుతూ ఉంటుంది గుంటలు పడిన ఆ కళ్ళలోనే సంతోషం వెల్లివిరుస్తూ ఉంటుంది. కాని కాంచనకు ఆ మాట తలపుకు రావటంతోనే ఒక విధమయిన వైముఖ్యము కొట్టవచ్చినట్టు ముఖంలో కనబడుతున్నది. ఆమెకు తల్లి కావలెనన్న ఆశ ఏకోశానాలేదు. ఒకనాడు మురళితో ఈ విషయంలో పెద్ద ఘర్షణ జరిగింది.

"జీవితంలో దేనికి మీరిచ్చే ప్రాధాన్యత?" భోజనాల సమయంలో అడిగింది కాంచన. ఆ సమయం తప్పితే అతడు అంత తీరికగా ఒకచోట కూర్చుని మాట్లాడడు.

ఆమె ప్రశ్నకతడు తలఎత్తి చూశాడు. ఆమె కళ్ళు అతనివైపు కుతూహలంతో ఒకసారీ- తీక్షణంగా ఒకసారీ చూస్తున్నాయి.

"నాకా?" అన్నాడు కనుబొమలు పైకెత్తి.

"అవును మీకే. ఇంకెవరి సంగతో నాకెందుకు?" అన్నది.

"నాకయితే విను. నాకు మొట్టమొదట నా వృత్తిని గురించీ, దానిని వృద్ధి చేసుకునే విషయాలమీదా తప్పితే మరొకదానిమీద మనసు లగ్నంకాదు. జీవితంలో మిగిలిన విషయాలన్నీ వీటిమీద ఆధారపడి వున్నవే. వాటి తరువాతనే ఇతర విషయాలకు ప్రాధాన్యత" భోజనం ముగించి లేచాడు.

ఇటువంటి మాటలు అతడి నోటివెంట వస్తాయనుకోలేదు కాంచన. ఆమె అభిమానం దెబ్బతిన్నది. తన మనసునిండా ఉన్న కోరికలూ ఆశలూ ఆశయాలూ అన్నీ సమాధి చేసినట్లయింది అయ్యో, ఈ యంత్రంతో కాపరం చేయటం ఎట్లా? మజ్జిగన్నం తినకుండానే చటుక్కున లేచింది.

అతడు తన పుస్తకంలో తలదాచుకున్నాడు. ఆ పుస్తకం చూడగానే ఒళ్ళు మండింది కాంచనకు. విసురుగా వెళ్ళి పక్కమీద పడుకుని దిండులో తలదాచుకున్నది తనకూ తనకు పుట్టబోయే పిల్లలకూ అతడు ప్రాధాన్యత నివ్వడు. అటువంటి నిస్సారమయిన జీవితం గొడ్డులా జీవించవలసిందేనా? తన కక్కర్లేదంటే అక్కర్లేదు అటువంటి జీవితం. రోషమెక్కువయినకొద్దీ కన్నీళ్లు పొంగుకుంటూ వస్తున్నాయి.

ఈ అక్కరలేని బిడ్డలుపుట్టి- నిర్లక్ష్యంతో విసుక్కుంటూ కసురుకునే తల్లిదండ్రుల పెంపకంలో ఏం సుఖపడతారు? వాళ్ళ భవిష్యత్తేం బాగుంటుంది? లోకంలో దొంగలూ హంతకులూ పెరిగిపోరూ? తిక్క మనుష్యుల సంఖ్య అధికంకాదూ? అటువంటి బిడ్డలకు నేను తల్లి కావటమా? ఈ ఆలోచనల రైలుబండి గుప్పుగుప్పుమని పొగవిడుస్తూ తెల్లవార్లూ ఆమె గుండెల్లో పరుగులు తీసింది.

నాలుగుగంటలకే స్కూలునుంచి వచ్చిన కాంచన స్నేహితురాలిని చూడబోతున్నానని చెప్పి రిక్షాలో బయలుదేరి డాక్టర్ మాధవిని కలుసుకున్నది. ఆమె మామూలుగా పరీక్షచేసి "తల్లివి కాబోతున్నావు. ఈపాటికి నీకు తెలిసే ఉండాలి. బలహీనంగా కనబడుతున్నావు. ఈ మందులు తీసుకుంటూ నెలకొకసారి కనబడు" అన్నది.

కాంచన మనసు కుంగిపోయినట్లయింది. "అయ్యో ఈమె కెట్లా చెప్పి ఒప్పించను?" మనసు మూలిగింది.

"అదికాదు డాక్టర్. మేమిద్దరం ఇప్పుడే పిల్లలు వద్దనుకున్నాం. మేమిద్దరం ఒక నిర్ణయానికి వచ్చేసరికి సమయం మించిపోయింది. నన్ను మావాళ్ళింటికి పంపించి వారు చదువుకోటానికి ఢిల్లీ వెళ్ళారు. నేనుకూడా చదువు సాగించాలనే అనుకుంటున్నాను. మా ప్రోగ్రామ్‌లకు అడ్డం కదా డాక్టర్? అందుకని గర్భస్రావం కోరుతున్నాను." తలవంచుకుని చెప్పింది

"మంచి పనులకు ఎక్కువ ఆలోచించకపోయినా ఫరవాలేదు. ఇటువంటి పనులకు బాగా ఆలోచించాలి. చట్టరీత్యా చెడ్డపని కాకపోవచ్చు. కాని - ఇది కూడా హత్యక్రింద లెక్క. అయినా ఈ బాధంతా ఎందుకు? కని మీ అమ్మగారికిచ్చి వెళ్ళకూడదూ ఎక్కడికయినా? మీచదువులయ్యే

సరికి పెరిగి పెద్దవాళ్ళవుతారు కదా? అప్పుడు వాళ్ళ చదువుల సంగతి ఆలోచించవచ్చు?" ఇలా వాదించింది మాధవి.

నీరసంవల్ల చెమటపోసింది కాంచనకు.

"ఇష్టంవచ్చినప్పుడు పిల్లలను కనే స్వాతంత్ర్యం లేదా నాకు? మీరు ఇంత పెద్దడాక్టరయి ఉండీ వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యాన్ని ఆమోదించరా? ఇది వెనుకటి తరంకాదు కళ్ళుమూసుకుని పిల్లలను కనటానికి! ఈ తరం ఆడపిల్లలు చదువుకుంటున్నారు స్వాతంత్ర్య ప్రియులు. జీవితమంతా ప్లాను ప్రకారం నడవాలంటారు. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యత నిస్తారు. సంసారంలోనే మునిగి తేలాలని కోరుకోరు. ఇష్టమయితే స్త్రీలు ఒంటరిగా స్వతంత్రంగా జీవించాలనుకుంటారు. దానికెవరూ అభ్యంతరం చెప్పకూడదు." ఉద్రేకంతో అరిచినట్లుగా మాట్లాడింది కాంచన.

డాక్టరు నవ్వుకుంది.

"అయితే రేపు ఈ వేళకు వచ్చెయ్యి" అన్నది.

రేపటివరకూ వాయిదా ఎందుకు వేస్తున్నారు?" సహనం కోల్పోతోంది కాంచన.

"రేపటివరకూ నీ మనసు మారకపోతే అలాగే నీవు కోరినట్టే మందిస్తాను." చాలా నెమ్మదిగా మాట్లాడింది డాక్టరు మాధవి.

"తెలుసుకున్నప్పటినుంచీ నేనీ గర్భాన్ని పోగొట్టుకోవాలనే అనుకుంటున్నాను" గంభీరంగా అన్నది కాంచన

"ఆఁహాఁ! అయితే ఇంత ఆలస్యం ఎందుకు చేశావు?" నిలదీసినట్టుగా అడిగింది డాక్టరు.

నిజమే! ఎందుకు తను ఆలస్యంచేసింది? అమ్మకూ నాన్నకూ భయపడా? లేక మురళికి భయపడ్డదా? మురళంటే తనకు భయమా?

తనను లెక్కచేయని మనిషంటే తనకు భయమూలేదు. భక్తి అంతకంటే లేదు. అయినా ఇది తన స్వంత విషయము. అతడి ప్రసక్తేముంది దీనిలో? ఆలోచనలను ముఖంమీద కనబడనీయకుండా మెల్లగా అన్నది "డాక్టర్, మీరే అన్నారుకదా ఇటువంటి పనులకు చాలా దూరం ఆలోచించాలని! ఇన్నాళ్లూ అందుకే ఆలోచించాను. ఇక తప్పనిసరి అనుకుని మీదగ్గరికి వచ్చాను. ఏదో ఉద్రేకంలో అనేశానుగాని- పాపాయినెతుకుని ముద్దుపెట్టుకోవాలని నాకు మాత్రం ఉండదా? పరిస్థితులకు లొంగి- మనసును అదిమిపెట్టి - ఈ పనికి తలఒగ్గాను. మీరు సహాయం చేయాలి" రెండు చేతులూ జోడించింది.

గర్భస్రావం కావాలంటూ తనదగ్గరికి వచ్చే తల్లుల చరిత్రలెన్నో డాక్టరు మాధవికి తెలుసు. ఆమె ప్రాక్టీసంతా ఇంచుమించుగా దీనివల్ల వచ్చేదే. ఏ బాధా లేకుండా ఎటువంటి ప్రమాదమూ రాకుండా ఇంజక్షను ఇస్తుంది. మందులూ మాత్రలూ వాడి నెల్లాళ్లకే ఎప్పటి మనిషిని చేస్తుంది. అయినా అటువంటివాళ్లు రాగానే రెండు గంటలసేపయినా ఎదురు తిరిగి మాట్లాడుతుంది. వాళ్లు బతిమిలాడి బతిమిలాడి ఫీజు ఎక్కువచేస్తారు.

కాని భర్తగానీ తండ్రిగానీ వెంటరానిదే డాక్టరు మాధవి గర్భస్రావానికి మందు ఇవ్వదు. ఆ మాట కాంచనతో చెప్పింది.

"మా నాన్నకు తీరుబడి తక్కువ డాక్టర్. నన్ను గురించి మిమ్మల్ని ప్రశ్నించేవారులేరు. మావారు ముందుగానే నాకు పర్మిషను ఇచ్చారు. ఆయన ఇచ్చిన తరువాత మానాన్న ఎందుకు అభ్యంతరం తెలుపుతారు?" డాక్టరు ఎందుకు సందేహిస్తున్నదో కాంచనకు అర్థం కావటంలేదు.

"అయితే సరే. మీ అడ్రసు ఏమిటి? కాగితం మీద రాసివ్వు" అన్నది.

సందేహిస్తూనే కాంచన కాగితం మీద వ్రాసి చేతికిచ్చింది.

మరునాడు సాయంత్రం కాంచన డాక్టరు దగ్గరికి బయలుదేరు తుండగా విశ్వనాథం లోపలికివస్తూ "డాక్టరు దగ్గరగా కాంచనా? వెళ్లు. ఆమె చాలా మంచిది" అన్నాడు.

కాంచన గతుక్కుమన్నది. ఆయనకెట్లా తెలిసింది? సందేహంగా ముఖంలోకి చూసింది. "నీకెట్లా తెలుసు నేను డాక్టరు దగ్గరికి వెళ్లు తున్నట్టు?" నసిగింది.

"ఆమె నా స్నేహితుడింటికి తరుచుగా వచ్చిపోయే డాక్టరే నాకు చాలా రోజులుగా తెలుసు. గంట కిందటే చెప్పింది నీ సంగతి." లోపలికి వెళ్లిపోయాడు.

తండ్రికికూడా అభ్యుదయ భావాలున్నాయన్నమాట. తనే పొరపడింది. కాంచనకు కొండంతబలం వచ్చినట్లనిపించింది ఉత్సాహంతో బయలుదేరింది.

డాక్టరు మాధవి నవ్వుతూ కాంచనను గదిలోకి తీసుకువెళ్లింది. బల్లమీద పడుకోమని చెప్పి సిరంజి చేతిలోకి తీసుకుంటూ "చూడమ్మా, నీవు పదిరోజులు బాధపడటం- నలుగురూచేరి ఏమిచేమిటని అడగటం- నీవు అవమానంగా భావించటం నాకిష్టంలేదు. నీకిప్పుడు మత్తుమందిచ్చి-పిండాన్ని తీసేస్తాను. రెండు మూడు గంటల తరువాత నిన్ను మాయింటికి క్షేమంగా నా కారులో చేరుస్తాను. నాలుగు రోజులు రెస్టు తీసుకో, చాలు. దీనికి నీవు ఒప్పుకుంటే పదినిమిషాలపని" అన్నది.

కాంచనకు ఇది బాగానే అనిపించింది. తనకు కావలసింది కూడా ఇదే. అనవసరంగా నలుగురు నోళ్లల్లో పడటం ఇష్టంలేదు. సరేనని తల ఊపింది.

రాత్రి ఎనిమిది గంటలకు డాక్టరు మాధవి తన కారులో కాంచనను తీసుకువచ్చి ఇంట్లో దింపి ఫీజు తీసుకుని వెళ్ళింది. విశాలాక్షమ్మ కూతురిని మెల్లగా నడిపించుకుంటూ మంచం మీదికి చేర్చింది. కాంచనకు మత్తు మత్తుగా ఉంది. తల్లి ఇచ్చిన వేడివేడి కాఫీ తాగి కళ్ళుమూసుకుని పడుకుంది.

5

మురళి స్టౌమీద అన్నం, కూర తయారుచేశాడు. స్నేహితుడు స్నానంచేసి రాగానే ఇద్దరూ భోజనాలకు కూర్చోవాలని అన్నం సిద్ధం చేస్తున్నాడు.

రమేష్ భోజనానికి ముందు రేడియో ట్యూన్ చేశాడు. పాడిపంటల కబురులయ్యాక లలితసంగీతం వినబడుతోంది. ప్రాణం లేచివచ్చినట్లయింది మురళికి. ఆ తన్మయత్వంలో చేతిలో ఉన్న పళ్లె మక్కడపడేసి రేడియో దగ్గర నిలబడి వింటున్నాడు.

"భోజనాలుచేస్తూ వినకూడదురా మురళీ. నీకు అప్పటి పాటల పిచ్చి ఇంకా ఉందా?"

"ఉందా అంటావేం? అసలు పోయిందా? ఇప్పుడు తీరికలేకగాని రేడియోలో పాడేవాణ్ణి కదరా" ఆ పాట వింటుంటే అతడి ముఖం చేటంతయి పోతున్నది.

"అయ్యో, నీ పాటల సంగతి నాకు తెలియనిదా? పాట విని ప్రేమించావు కూడా కదూ ఒక అమ్మాయిని? నీ ప్రణయలేఖలు ఒక పెట్టె నిండి ఉండాలి" వడ్డించుకుంటూ అన్నాడు.

అంతలో మురళి ముఖం అదొక మాదిరిగా ముడుచుపోయినట్లయింది. జీవితంలో ముఖ్యమనుకున్నదాన్ని పోగొట్టుకున్నట్టుగా బాధ ముఖంలో ద్యోతకమయింది. పళ్లెంలో చెయ్యిపెట్టి ఇంటికప్పుకేసి చూస్తున్నాడు.

"మురళీ! నేను అడగకూడని విషయమెత్తి నిన్ను బాధపెట్టానా చెప్పు? క్షమించరా. ఎంత ప్రాణస్నేహితుడనయినా ఆంతరంగిక విషయాల నడక్కూడదని తెలుసుకోలేకపోయాను. క్షమిస్తావుకదూ?" భుజం మీద చెయ్యేసి కుదిపాడు.

మురళి బరువుగా నిట్టూర్చి "నీ వడిగినందుకు కాదురా నాబాధ! నాకు జీవితంలో కావాలనుకున్నది చేతికందలేదురా. దాన్ని తలచుకుంటే బాధ కలిగింది. అంతేకాని మరొకటికాదు. ఇప్పుడీ పరీక్ష చదువుతున్నానా? ఇదే కావాలన్న ఆశతో చదవటంలేదు. మొండిగా దీనిలో తలదూర్చి చదువుతున్నాను. నా పరిస్థితులనూ నన్నూ మరిచిపోవటానికి చదువుతున్నాను. చదువును తప్ప మిగాగవన్నీ మిథ్య అనుకుంటూ చదువుతున్నాను ఫస్టున వస్తే రావచ్చు కూడా. ఈ పరీక్షలయిన తరువాత-రిజల్ట్సు తెలిసేవరకూ మళ్ళీ నరకమనుభవిస్తాను." గటగట గ్లాసెడు మంచినీళ్ళు తాగి లేచాడు.

చంగునలేచి మురళి చెయ్యి పట్టుకుని కూర్చోబెట్టాడు రమేశ్. "నీవు అన్నం తినకుండా లేచిపోతే నామీద ఒట్టేరా. నీవు తినకపోతే నా వల్ల ఉపోషం ఉన్నావని నా మనసు బాధపడుతుంది. ప్లీజ్, అన్నం తిను."

అన్యమనస్కంగా తిని లేచాడు మురళి. అతడి మనసులో పేరుకుపోయిన బాధంతా బైటికి వెళ్ళగ్రక్కించాలనుకున్నాడు రమేష్ ఒకసారి బాధను ఎవరితోనయినా చెప్పుకుంటే మనసు తేలికపడుతుందనిపించింది. అదే- అదే- ఎట్లా చెప్పించటం మురళిచేత!

మురళి మరి పుస్తకం తెరవలేదా రాత్రికి.

రమేష్ ఆలోచిస్తున్నాడు. ఆ యుగళగీతంలో అమ్మాయి కంఠము తేనెసోనలు కురుస్తున్నది. అబ్బాయిది మంద్రస్థాయిలో గంభీరంగా పౌరుషోచితంగా ఉన్నది. ఇద్దరి కంఠాలు మేళవించి పాడిన ఆ గీతం చాలా అసామాన్యంగా ఉన్నది. ఈ పాట విన్న తరువాతనే మురళి చలించింది. దిగ్గునలేచి కిటికీగుండా చూస్తున్న మురళిని తనవైపుకు తిప్పుకుంటూ "ఇందాక రేడియోలో ప్రసారమైన యుగళగీత మెవరిదిరా? ఇదివరకెప్పుడైనా విన్నావా?" అడిగాడు.

"ఆ పాటా?" విషాదస్వరంతో విచలితుడై గొణిగినట్టుగా అన్నాడు మురళి.

"ఆఁ, ఆ పాటే ఇదివరకెప్పుడైనా విన్నావా?" నొక్కి నొక్కి అడిగాడు.

"విన్నాను. ఆ అమ్మాయి కంఠధ్వని కొంతకాలం క్రిందట విన్నాను. ఆశలతో మేడలు కట్టాను. బంగారు కలలు కన్నాను. అవి కలలు కనుక కరిగిపోయాయి నిరాశా నిస్పృహలతో నయినా ముందుకు సాగుదామని జీవితంతో రాజీపడదామనుకున్నాను. అప్పటికిప్పుడు ఈ పాట మళ్ళీ నా హృదయాంతరాళంలోని మంటలను పైకెగసనతోస్తున్నది" శూన్యంలోకి చూస్తూ తనలో తాను మాట్లాడుకుంటున్నట్టుగా అన్నాడు.

"అయితే-ఒక మాటరా మురళీ. జీవితంతో రాజీపడదామనుకున్నానన్నావు. మరి ప్రయత్నించావా? నీ ప్రయత్నాలు సఫలమయితే ఈ పాటకంతగా నీ మనసు చలించదు. ఏమంటావు?"

నుదుటిమీద చెయ్యేసుకున్నాడు మురళి. "ఏం చెప్పను? ఎలా చెప్పను? ప్రయత్నాలు మొదలుపెట్టాను. నా ప్రయత్నాలకు తగిన సమాధానం లభించలేదు. ఒక పక్షము ప్రయత్నిస్తే లాభం ఉంటుందా?

నిజంగా నా ప్రయత్నాలు ఫలించినట్లయితే ఈ బాధను సమూలంగా పెరికి పారేసేవాడిని. జీవితంలో సర్దుకుపోదామన్నా అదృష్టం కలిసిరాలేదు. ఏంచెయ్యను ?"

ఇక మురళిని ఆ విషయంలో కదిలించదలచుకోలేదు రమేష్. మురళి మరింత బాధపడిపోతున్నాడు.

"పిక్చర్‌కు పోదాంరా మురళీ" లేచి బుష్‌షర్టు తీసుకున్నాడు రమేష్.

"ఎందుకురా ? మనసు మళ్ళించుకోటానికేనా ? ఇంత విషాదాన్నీ పుస్తకం పట్టుకుని మళ్ళించుకోగలనులే. నన్నుగురించేమాలోచిస్తావు గాని - నీవుకూడా ఏదయినా చదువుకో. లేకపోతే పడుకో. అవునుగాని- నీకున్న ఒక్క గదిలో నాకాశ్రయమిచ్చావు. శ్రీమతి ఎప్పుడు వస్తుంది ? నేనెక్కడయినా గది చూసుకోవాలిగా. కాస్త ముందుగా చెప్పు." మురళి పుస్తకం చేతపట్టుకున్నాడు.

"మా శ్రీమతా ? ఇంకా రెండు నెలలయితేనేగాని పురుడురాదు. బిడ్డకు కనీసం ఏడు ఎనిమిది నెలలు వస్తేగాని ఇక్కడికి తీసుకురాను."

"ఎందుకు ? నాకోసం ఆమెను పుట్టింట్లో ఉంచుతావా ?"

"ఛా, ఛా ! నీవిక్కడ ఉండకపోయినా ఆమె కొన్నాళ్ళక్కడే ఉంటుంది. క్రిందటిసారి ఆత్రపడి నెలబిడ్డతో ఆమెను పిలిపించాను. కాని- ఆ నెలబిడ్డను పెంచటం మాకిక్కడ చేతకాలేదు. పోగొట్టుకున్నాం. అందుకని ఆమె ఇప్పుడప్పుడే రాదు. కనుకనే నిన్ను నాకు తోడుగా ఉండమన్నాను. ఆమె రాకముందే పరీక్షలయిపోతాయి. కనుక నీవు నిశ్చింతగా ఉండు."

మురళి పుస్తకం తెరిచాడు గాని- మనసక్కడలేదు. ఎక్కడెక్కడో విహరించటం మొదలుపెట్టింది. ఆ స్వర్ణ కంఠం తిరిగి అప్పటికిప్పుడు

రేడియోలో వినబడ్డది. అదృష్టవంతురాలు. తన కన్ని ప్రణయలేఖలు వ్రాసి రా- జీవితంలో అదే కావాలని పట్టుబట్టి కూర్చోకుండా పెద్దలు చెప్పినట్టు విని పెళ్ళిచేసుకుని సుఖపడుతున్నట్టే ఉంది. ఇంకా తన అభిమాన కళను ఆరాధిస్తూ మనసును ఆనందింప చేసుకుంటోంది. తనో? హృదయంలో ముల్లుగుచ్చుకున్నట్టయింది మురళికి. తను గడచినదానిని మరిచిపోదామన్నా కాంచన ప్రతిక్షణం తలుచుకునేటట్టు చేస్తోంది.

తనకు ప్రతిదీ అందంగా ఆనందదాయకంగా ఉండాలి ఇంట్లో. తన బట్టలు సర్దినట్టే ఉండాలి. తన పుస్తకాలు పేర్చినట్టే ఉండాలి. తను కూర్చునే కుర్చీ- వ్రాసుకునే బల్ల దుమ్ములేకుండా అద్దంలా శుభ్రంగా ఉండాలి. తన పక్క నలగకూడదు. దానికెదురుగా ఉన్న కిటికీతలుపులు తెరిచీతెరవనట్టుగా ఉండాలి. తన ఇల్లు రెండు గదులదయినా సరే- శుచిగా - శుభ్రంగా కళాత్మకంగా సర్ది ఉండాలి. దీనికి భిన్నంగా ఉంటే అతడు సహించలేడు. భోజనం ఒకగంట ఆలస్యమైనా సరే - అతడికి బాధలేదు. ఇటువంటి విషయాలలో కూడా కాంచన తనతో సహకరించలేదు. ఆమె స్త్రీ స్వాతంత్ర్య నినాదంతో ఇంట్లో అడుగుపెట్టింది. జీవితంలో బాధ్యతలను పంచుకుందామంటే స్త్రీ స్వాతంత్ర్యం అడ్డు వచ్చిందామెకు. బాధ్యతలకూ స్వాతంత్ర్యానికీ పోటీపెట్టి వాదించేది. ముందుకు నడిచిన స్త్రీలే జాతిని ముందుకు నడిపించగలరన్న అభ్యుదయభావాలు గలవాడు తను. కాని- కాంచన ఉద్దేశ్యంలో స్త్రీ స్వాతంత్ర్యమంటే ఉన్న అర్థం వేరు. ఆమె కోరిన స్త్రీ స్వాతంత్ర్యములో స్త్రీ - ఒక మంచి ఇల్లాలిగా - భర్తను ప్రేమించే భార్యగా - అమృతం కురిపించే మాతృమూర్తిగా ఉండదు. పురుషుడు ఏ హోదాలోనయినా పలకరించితే బూడిద అయేటట్టు శపించే రౌద్రమూర్తి. కళ్ళల్లో నిప్పులు కురిపిస్తూ తన పరిస్థితికి ప్రతి మనిషీ కారకుడేనన్నట్లు కొరకొర చూస్తూ ఉండేమూర్తి.

అందరూ బానిసలు కావాలి. స్త్రీలు మాత్రం సింహాసనమెక్కాలనే కాంక్ష కలది.

ఒకనాడు తను ఊరుకోలేక "కాంచనా, స్త్రీలకు పురుషులతో సమాన హక్కులు కావాలా? లేక అధికంగా కావాలా?" అన్నాడు నవ్వుతూ.

"అధికంగానే కావాలి. స్త్రీ అంటే బానిస అనుకున్నారా?" విదిలించినట్టు మాట్లాడింది.

నవ్వాపుకోలేకపోయాడు మురళి. "అయితే కొన్నాళ్ళకు పురుష స్వాతంత్ర్యంకోసం పోరాటం తప్పదు దేశానికి" అన్నాడు.

"మీకు నవ్వెందుకు వస్తున్నది? ఆడది బానిసన్న భావం మీ రక్తంలో జీర్ణించి ఉండకపోతే తొమ్మిదిగంటలకు వంటకాలేదని చిరచిరలాడతారేం? ఇల్లంతా సర్ది అద్దంలా ఉంచలేదని రుసరుసలాడతారేం? మీరు వచ్చేటప్పటికి నేను శుభ్రమైన చీర కట్టుకుని తల్లో పూలతో ఎదురుగా రాలేదని మండిపడతారేం? ఏమిటి మీ అధికారం చెప్పండి? మీకు నచ్చినట్టుగా నేనెందుకు నడుచుకోవాలి? మీ ఇష్టాన్ననుసరించి నా అలవాట్లను ఎందుకు మలచుకోవాలి?" కంఠధ్వని హెచ్చించి నందువల్ల ముఖం ఎర్రబడి మెడమీద నరాలు ఉబ్బాయి. అంతే. ఆ రాత్రి వంటలేదు. ఇద్దరికీ భోజనాలు లేవు. మరునాడు కాంచన పక్కమీది నుంచి లేవలేదు.

మురళికి అర్థమయింది కాంచన ధోరణి వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యాన్ని పెడర్థం చేసుకుంటోంది. ఈ ధోరణి కలవాళ్లెప్పటికయినా బాగుపడతారా? తనతో సమానంగా అన్ని విషయాలలోనూ తన భార్యకూడా ఉండాలన్న తన అభిప్రాయాలను మలమల మాడ్చివేస్తున్నది కాంచన. ఈ పిడివాదంతో తన జీవితాన్నే కాకుండా కాంచన ఎదుటివారి జీవితాన్ని కూడా నాశనం చేస్తున్నది.

ఆలోచించి ఆలోచించి మురళి బుర్ర వేడెక్కిపోయింది. అయితే పెళ్ళికాక ముందు తను సర్దుకుని జీవిస్తానని తల్లికి మాట ఇచ్చాడు. దాని నతిక్రమించదలచుకోలేదు. పొద్దున్నే లేస్తూనే "కాంచనా, ఇంకా లేవలేదేం? ఒంట్లో బాగుందా?" సాధ్యమైనంత మెల్లగా అడిగాడు.

"ఏం? ఒంట్లో బాగుంటే లేచి వండిపెట్టాలని ఉందా?" చీదరించుకుంది. తానే సర్దుకుపోదలుచుకున్నవాడు కనుక- గబగబా ఇద్దరికీ కాఫీ చేశాడు. ఆమెకు మూసిపెట్టి తను తీసుకుని నీళ్ళు కాగబెట్టి స్నానం చేశాడు. వంటచేసి తను భోజనంచేసి ఆమెకు మూసిపెట్టి ఆఫీసుకు వెళ్లాడు. అంతే. తను తిరిగి ఆఫీసునుంచి వచ్చేటప్పటికి కాంచన లేదు.

కాంచన వచ్చిందా? అని తను మామగారికి ఉత్తరం వ్రాయలేదు. తను మరీ అంత బెంబేలుపడి తనను తాను న్యూనతపరచుకోదలచలేదు. తల్లి కంతకంటే విప్పిచెప్పలేదు ఎప్పటికయినా కాలమే సహకరించాలన్న ఉద్దేశ్యంతో గంభీరించాడు.

కాంచనమీద కలిగిన విరక్తివల్ల మురళికి స్వర్ణపైన పదేపదే పోతున్నాయి ఆలోచనలు. స్నేహపూరితమైన జాబొకటి స్వర్ణకు వ్రాస్తే తన మనసుకు ఊరట కలుగుతుందన్న ఆశ జనిస్తోంది. తన ఉత్తరం ఆమె పచ్చని కాపురంలో నిప్పులు పోస్తుందేమోనన్న వెరపు కలుగుతోంది ఆశా నిరాశల మధ్య ఉయ్యాల లూగింది మనసు.

ఒకనాడు పట్టలేక వ్రాశాడు స్వర్ణకు ఉత్తరం దానిలో బ్రతుకులో ఎంతో నిరాశ - జీవితంమీద ఎంతో విరక్తి - మనసుకు ఎట్లా ఊరట కలుగుతుందా అన్న ఆవేదన ప్రస్ఫుటమయేటట్టు వ్రాశాడు.

పదిహేను రోజుల తరువాత వచ్చిన ఉత్తరంచూసి ఆశ్చర్యపడిపోయాడు మురళి. స్వర్ణ తనకు నిజంగా జవాబిస్తుందని అతడు కలలో

నయినా ఊహించలేదు. ఆమెకూడా తన మాదిరిగానే జీవితంలో ఓడి పోయిందేమో! మనశ్శాంతి కరవై తనలాగే పరితపించిపోతోందేమో? అందుకే తిరిగి తన అభిమాన కళను ఆరాధించటం మొదలుపెట్టిందేమో? మనసొకచోట - మాంగళ్య మొకచోట - విధాత విచిత్రలీలలు కాకపోతే ఏమిటి?

మురళి కిప్పుడు వారానికొక ఉత్తరమయినా స్వర్ణకు వ్రాయక పోతే తోచటంలేదు. ఆమె దగ్గరినుంచి వచ్చిన జాబులు చదువుకుని ద్విగుణీకృతమైన ఉత్సాహంతో చదువును సాగించగలుగుతున్నాడు.

ఆమె ఉత్తరాలు, ఇదివరకు అంటే తన వివాహానికి ముందు వ్రాసినట్టుగా లేవు. ఈ ఉత్తరాలు వ్రాయటంలోను - వీటికి వచ్చిన సమాధానాలు చదువుకోవటంతోనే మనిషికి ప్రాణం లేచివచ్చినట్టవుతున్నది. ఎక్కడలేని సత్తువ మనిషికి చేరుతున్నట్లనిపిస్తోంది.

ఇద్దరి పరిస్థితీ ఒక మాదిరిగానే ఉన్నట్టుంది విధి ఇట్లా ఇద్దరినీ ఎడాపెడా విసిరేసిందేమిటి?

ఆతడి కిప్పుడు ఈ ఉత్తరాలన్నీ కాల్చివేయాలన్న ఉద్దేశములేదు. ప్రతిరోజూ పడుకోబోయే ముంధు వాటినొకసారి - మరొకసారి చదువు కుంటాడు. గుండెలనిండా గాలి పీల్చుకుని - హాయిగా నిశ్చింతగా నిద్ర పోగలుగుతున్నాడు. శ్రద్ధగా చదువుకోగలుగుతున్నాడు.

పరిపరివిధాల పోతున్న మనసుతో - స్కూలు పిల్లల మధ్య తన ఆవేదనంతా మరచిపోతూ- ఇంటికి రాగానే ముడుచుకుని పడుకునే కాంచన ఇప్పుడు మరీ అంత నిరుత్సాహంగా ఉండలేకపోతున్నది. పెళ్ళి కాకముందు ఉన్నట్టుగానే ఉండటానికి ప్రయత్నం చేస్తోంది. తల్లి కష్ట సుఖాలు కనుక్కుంటోంది. తండ్రికి కష్టం కలిగించకుండా నడచుకుం టోంది. అప్పుడప్పుడు ఉత్సాహంగా పాటలు ఇంట్లోకూడా పాడుకుం

టోంది. చెల్లెళ్ళమీద, తమ్ముడిమీద విసుక్కోవటం గాని కోపగించుకోవటం గాని లేదు.

అందుకు సమాధానం ఆమె మనసుకు తెలుసు. అదంతా పాణి దగ్గర్నుంచి మళ్ళీ రావటం మొదలు పెట్టిన ఉత్తరాల మహిమ అని తెలుసు. అతడి కష్టసుఖాలను అతడు వెళ్ళబోసుకుంటే తన మనసు కరిగిపోతున్నది. తన కష్టసుఖాలను ఉత్తరాలలో వ్రాస్తుంటే అతడి హృదయమూ స్పందిస్తున్నది. తన జీవితంలో మిగిలినవి- తన కూరట కలిగించేవి ఈ ఉత్తరాలు- ఈపాటలు!

ఆమె తన వివాహం కాకపూర్వం పాణి వ్రాసిన ఉత్తరాలు నశింపచేయలేదు. ఒక దంతపు పెట్టెలో భద్రపరచుకుంది. దానికి పచ్చరంగు రిబ్బను కట్టింది. ఆ పచ్చరంగు రిబ్బను చూడగానే ఆమె హృదయం పురివిప్పిన నెమలిలా అవుతుంది.

వివాహానికి ముందు వ్రాసుకున్న ఉత్తరాలలో ప్రేమ- ఆకర్షణ- వ్యామోహం- పట్టరాని తమి- కాంక్ష- ముంచెత్తినట్టుండేవి. ఇప్పుడవి అంత ఉడుకుగాలేవు. ఆవేదనతో- బాధతో- కష్టాలు ఒకరితో ఒకరు చెప్పుకుంటున్నట్టుగా ఉన్నాయి.

ఆమెకు ఈ మధ్య భారంగా ఉంటున్న విషయంకూడా పరిష్కారమయి పోయింది డాక్టరు మాధవి దయవల్ల. తనిప్పుడన్ని విధాలా స్వతంత్రురాలు. అందరినీ ఎదిరించి స్వేచ్ఛ సంపాదించుకున్నది.

ఆనాడామె హృదయం ఎంత పొంగి పరవళ్ళ త్రొక్కిందో? పాణి వ్రాశాడు- "స్వర్ణా, మనిద్దరి బ్రతుకులూ భగవంతుడు వేరుచేయాలని చూశాడు. కాని మంచి ఫలితాలను చూడలేకపోయాడు. నీ విషయంలో కూడా ఇంతే జరిగినట్లనిపిస్తోంది. నీవు పునర్వివాహం చేసుకోదలచుకున్నావా? పచ్చటి బ్రతుకెందుకు పాడుచేసుకుంటావు?" అని.

పరవశించిన హృదయంతోనే వ్రాసింది సమాధానం- నేను ఆశించి నట్టుగా జరగకపోతే మళ్ళీ చేసుకున్నా లాభంలేదు" అంటూ తన హృదయాన్ని విప్పింది.

స్కూలునుంచి తిరిగి వస్తున్న కాంచన దృష్టి అనుకోకుండా కడుపుమీదికి పోయింది. "ఇదేమిటి?" అనుకుంది తడిమిచూసుకుంటూ. గర్భస్రావం నిశ్శేషంగా కాలేదా? నిపుణురాలైన డాక్టరు మాధవి గర్భస్రావంచేస్తే దానిలో అనుమానం ఉంటుందా? గబగబా అడుగులేస్తూ నడిచింది. ఇంటికి వచ్చేటప్పటికి తనతో చిన్నప్పుడు ఆడుకున్న మాణిక్యం చాపమీద కూర్చుని తల్లితో కబుర్లు చెబుతున్నది.

"అదిగో అమ్మాయి వచ్చేసింది మాణిక్యం. వెళ్తా వెళ్తానని తొందరపడి పోతున్నావు ఊరికే. కాఫీ తాగుతూ స్నేహితురాళ్ళిద్దరూ కబుర్లు చెప్పుకోండి'' ఇద్దరికీ చెరొక గ్లాసు అందించింది.

మాణిక్యం కాంచనవైపు చూస్తూ "కాంచనా? జ్ఞాపకం ఉన్నానా? ఇక్కడికి వచ్చి పదిరోజులయింది. నీ దగ్గరికి రావాలని, వచ్చినప్పటి నుంచీ అనుకుంటున్నాను. ఇల్లు కదిలితే పిల్లల ఆరోగ్యం చెడిపోతుందనుకో. ఇక్కడికి రాగానే చిన్నవాడికి దగ్గూ జలుబూ పట్టుకుని జ్వరంలోకి దిగింది. దాంతో తండ్రికోసం ఏడుపు టెలిగ్రాం ఇచ్చి ఆయన్ను పిలిపించగానే వాడిజ్వరం మాయమయింది. అందరం కలిసి రేపు వెళ్ళిపోతాము. ఈ పిల్లలతో ఇంతే కాంచనా. ఎప్పుడు వచ్చినా స్థిమితంగా వారంరోజులయినా ఉండనివ్వరు. అమ్మ కూడా అదే అంటోంది నిన్నటి నుంచీ" తనను గురించి మాణిక్యం రాళ్ళవర్షంలా అంతా చెప్పేసింది.

కాంచన ఓ చిన్న నవ్వు నవ్వింది. ''పిట్ట వలలో చిక్కుకుపోయి నట్టు సంసారంలో చిక్కుకుపోయావు. నీ చదువూ, సంగీతమూ అన్నీ

సంసారంలో జ్ఞాపకమయినా వస్తున్నాయా ?" అది అదొకమాదిరిగా ముఖం పెట్టి.

పకపక నవ్వింది మాణిక్యం.

"నీవెతవరకూ జ్ఞాపకం చేసుకుంటున్నావు ?" నవ్వుతూనే ప్రశ్నించింది మాణిక్యం.

"సంసారంలో నీలా ఏకమైపోలేదు వ్యక్తిత్వాన్ని నిలుపుకుంటున్నాను." విజయం సాధించినట్టుగా అన్నది.

"అంటే ?'' అమాయకంగా అడుగుతూ కాంచన కడుపువైపు చూసింది మాణిక్యం.

"నేను ఇదివరకు ఎట్లా ఉన్నానో ఇప్పుడూ అలాగే ఉన్నాను. నా పాటను నేను మరిచిపోలేదు - సాధన చేస్తున్నాను. రేడియో ప్రోగ్రాములు ఇస్తున్నాను. ఉద్యోగం చేస్తూ చదువును సార్థకం చేస్తున్నాను. మన అమ్మలు ఉన్నట్టుగా ఒకరిమీద ఆధారపడక ఉద్యోగం చేస్తూ నా కాళ్లమీద నేను నిలబడ్డాను. మనము కాలేజీలో చదివేటప్పుడు డిబేట్సులో మాట్లాడినట్టే స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్యము కావాలంటున్నాను." ముఖానికి పట్టిన చెమట తుడుచుకుంది.

"ఓ అదా ?" విరగబడి నవ్వింది మాణిక్యం.

"ఎవరి వ్యక్తిత్వాలు వాళ్ళు నిలుపుకుంటూ మేకుల్లా నిలబడితే సంసార మెట్లా సాగుతుంది ? ఇద్దరూ చెరికొంతా వదులుకుంటేగాని మూడోవాళ్ళకు భవిష్యత్తు ఉండదు. ఏ ఎద్దుకా ఎద్దు కాడి మెడిమీద పెట్టుకునికూడా వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం అంటూ నిలబడితే సేద్యము జరుగుతుందా ? నాకు తెలిసింది ఇంతే కాంచనా !" చీరెకుచ్చెళ్లు సరిచేసుకుంటూ లేచింది.

"అయితే రేపు వెళ్ళిపోతున్నా వన్నమాట?" అన్నది కాంచన.

"అవును కాంచనా. ఆయనకు సెలవులేదు. అందరం కలిసే వెళ్తాము" అన్నది.

"ఉండాలనుకుంటే ఉండలేవా? రాక రాక వచ్చావు. వాళ్ళందరినీ పంపేసి ఉండరాదూ?"

"నేనలా అనుకోను కాంచనా నా బాధ్యతలు నాకున్నాయి" అర్థింపుగా అన్నది మాణిక్యం.

"ఏం బాధ్యతలు? బాధ్యతలు బాధ్యతలంటావు? ఓ పదిరోజులు పుట్టింట్లో స్వేచ్ఛగా ఉండే స్వాతంత్ర్యం లేదా నీకు? పిల్లలను ఆ మాత్రం ఆయన పది రోజులపాటు చూసుకోలేడా?"

"ఎందుకు చూసుకోవాలి? వాళ్ళను చిన్నప్పుడు చూసుకునే బాధ్యత నాది కాదా? సంపాదించే బాధ్యత ఆయనపైన వేసుకున్నప్పుడు పిల్లలను పెంచే బాధ్యత నాదికాదా? ఏమో కాంచనా. బాధ్యతలు లేని స్వాతంత్ర్యం - బాధ్యతలను ఏమారిన స్వాతంత్ర్యం నాకు వద్దు కాంచనా. నేనింతే అనుకో" చెప్పులు వేసుకుని వెళ్ళిపోయింది మాణిక్యం.

మాణిక్యం వెళ్ళేవరకూ గడపనానుకుని నిలబడ్డ విశాలాక్షమ్మ విజృంభించింది. "నీ మాటలకేమయినా అర్థముందీ? చక్కగా అది పిల్లల కోడిలా పుట్టింటికి వచ్చింది. పదిరోజులుండి దానింటికి అది వెళ్తుంది. దానికి ఆనందంగానూ ఉంది. చూసేవాళ్లకు అందంగానూ ఉంది. తాచెడ్డ కోతి వనమెల్లా చెరిచిందట." నాలుగూ దులిపి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

"అవును. నీవిట్లా అనక ఇంకేమంటావు?" చివాలున లేచి లోపలికి పర్సు తీసుకుని వాకిట్లోకి ఎదురుగా వచ్చిన రిక్షా ఎక్కింది కాంచన. వెళ్ళి డాక్టరు మాధవి ఇంటిముందు దిగి గబగబా లోపలికివెళ్లి "డాక్టర్" అన్నది.

చేతులు కడుక్కుంటున్న డాక్టరు "ఏమిటిలా వచ్చావు కాంచనా? కూర్చో ఆయాసపడిపోతున్నావు విశ్రాంతిగా కూర్చో. ఇప్పుడే వస్తాను" లోపలికివెళ్లి పదినిమిషాలలో వచ్చింది తిరిగి

కాంచనను తన గదిలోకి పిలుస్తూ "ఏమిటి సంగతి?" అడిగింది డాక్టరు మాధవి.

"డాక్టర్! మీరు ఆపరేషన్ చేశానన్నారు. కాని- నాకు కడుపు ఎత్తు తగ్గలేదు. నాకు ఇంకా ఎదుగుతున్నట్టుగా ఉంది. సరిగా చూడండి డాక్టర్. నాకేదో భయంగా ఉంది." జాలిగొలుపుతున్నాయి కాంచన మాటలు.

బల్లమీద పడుకున్న కాంచనను పరీక్షచేసింది డాక్టరు. పెదవుల పైకి రాబోతున్న నవ్వును బిగించిపెట్టింది.

కాంచన లేచి చీరెసర్దుకుని కుర్చీలో కూర్చుని డాక్టరు ముఖంలోకి చూసింది.

"కాంచనా! నీకు నేను అప్పుడు నిజం చెప్పలేదు. కాని- ఇప్పుడు చెపుతున్నాను. నీవు గర్భమనుకుని గర్భస్రావము చేయమన్నావు. నిజానికది గర్భం కాదు. కడుపులో ఏదో ఎదుగుతున్నది. నేను అన్ని పరీక్షలూ చేసి ఆపరేషను చేసి తీసేస్తాను. కొన్నాళ్ళాగు. ఏదయినా తొందరపడి చేయగూడదు. మందులతో తగ్గుతుందేమో చూడాలి. తగ్గకపోతే ఆపరేషను నిశ్చయమనుకో. నలుగురూ ఏమేమిటో అంటారు కాని- నీవు ఆ మాటలను లక్ష్యపెట్టకు. నీ ప్రాణానికి నా ప్రాణం అడ్డువేస్తాను" అన్నది ధైర్యం చెబుతూ.

ఇంటికి తిరిగివస్తున్న కాంచనకు ఏవేవో ఆలోచనలు సుడిగుండంలా తిరగటం మొదలు పెట్టాయి. కాని- డాక్టరు చెప్పిన ధైర్యం బాగా పని

చేసినట్టుంది. ఎనిమిది గంటలు కాగానే భోజనం చేసి హాయిగా నిద్ర పోయింది.

మరునాడు స్కూలునుంచి వచ్చిన కాంచనకు చిన్నతమ్ముడు అందించాడు- ఆ ఉత్తరం- దస్తూరినిబట్టి కాంచన గుర్తుపట్టగలదు. దానిని చూడగానే సూర్యరశ్మి సోకిన అరవిందంలా ముఖం విప్పారింది.

అరవిందమూ సూర్యుడూ ఎప్పుడైనా కలుసుకుంటారా ? కలుసు కోవటమే తటస్థించితే అరవిందము పరిస్థితి ఎలా ఉంటుంది ?

ఈ సమస్యను గురించి కాంచన ఎప్పుడూ ఆలోచించలేదు. కాని- ఆమె ముఖపద్మము మాత్రము రేకులు విచ్చుకుంటుంది పాణి దస్తూరి చూసినా- అతడు వ్రాసిన ఉత్తరం చూసినా- అతడిని గురించి ఆలోచిం చినా.

ఆ రోజు సాయంత్రము స్కూలు నుంచి రాగానే కాంచన మెల్లగా తండ్రి దగ్గర చేరింది.

"ఏమిటమ్మా, ఇప్పుడు నీ వంట్లో కులాసాగానే ఉందికదూ ? మీ స్కూల్లో పరీక్షలెప్పుడు ?" నవ్వుతూ ఆప్యాయంగా పలకరించాడు.

"నాన్నా, నన్నొకసారి మద్రాస్ తీసుకువెళ్ళండి" బ్రతిమిలాడు తున్నట్టుగా అడిగింది.

"మద్రాసా ? ఎందుకమ్మా ? అదిరిపడ్డాడు.

"రేడియో స్టేషనులో అందరూ సినిమాలో పాడటానికి ప్రయత్నం చేయమంటున్నారు నాన్నా. నీకు తెలిసినవాళ్ళు మద్రాసులో ఉంటే తీసు కెళ్ళు నాన్నా"

"తీసుకువెళ్తాననుకో. కాని మనకోసం సినిమావాళ్ళతో ప్రయత్నం చేసేదెవరు ?" ఆలోచనకోసం ఆమె వంక చూశాడు.

"అసలు మనము ఆ ఊరంటూ వెళ్తే మార్గాలు కనబడకపోతాయా నాన్నా? నీకిష్టమేనా చెప్పు? అమ్మకు నా సంగీత మంటేనే కోపం. అందుకే అమ్మతో చెప్పలేదు."

"నీవు పాడతానంటే నేను వద్దంటానా కాంచనా. పిలలందరిమీద కంటే నీమీద నాకు కాస్త అభిమానమెక్కువ. నాకు శక్తిలేకపోయినా నీవడిగింది కాదనలేని బలహీనత నాలో ఉంది. ఆలోచిద్దాంలే" అనుకోకుండా ఆమె గర్భం మీదికి అతడి దృష్టి మళ్ళింది. గతుక్కుమన్నాడు. కాంచన ఆలోచనలకూ పరిస్థితికీ పొత్తులేకుండా ఉన్నది ఇట్లాగే ఇక్కడే ఉండి పాటలు పాడుకుంటూ కాలక్షేపం చెయ్యాలనా? ఈ పురుడు? పుట్టినబిడ్డ? మురళీ కబుర్లు తెలియటం లేదు. ఈ సమస్యనింతటితో వదిలి వెయ్యటమా? ఇది ఎప్పుడు- ఎట్లా పరిష్కారమయేటట్లు? తను ఒంటరి వాడయి నట్లనిపించింది ఆయనకు విశాలాక్షమ్మతో ఈ విషయం ఆలోచించటానికి వీలులేదు. ఇంక- కాంచన. ఆమెతోనూ ఆలోచనలు చేయటానికి వీలులేదు- ఆమె చెప్పినట్టు వినటం తప్ప.

బరువుగా ఊపిరి పీల్చుకున్నాడు విశ్వనాథం. ఏమీ తోచనప్పుడు కండువా భుజమ్మీద వేసుకుని అలా నాలుగు బజార్లూ తిరిగి పొద్దుపోయిన తరువాత ఇంటికి రావటం ఆయనకు అలవాటు. లేచి చెప్పులు వేసుకుని బయలుదేరుతూ "కాంచనా, అలా వెళ్ళొస్తాను. తలుపేసుకో అమ్మా". ఆమె తలుపు వేసుకున్న తరువాత కదిలాడు.

డాక్టరు మాధవి గేటుదగ్గరే కలిసింది. ఆమె సాధారణంగా ఎవరినీ సాగనంపటానికి రాదు స్నేహితులో- ఆపులో అయి ఉండాలి ఆ వచ్చిన వాళ్ళు. మెల్లగా లోపలికివెళ్ళి బల్లమీద కూర్చున్నాడు ఆమె తిరిగి వచ్చే వరకూ.

"మా అమ్మాయి కాంచన ఎట్లా ఉందంటారు డాక్టరుగారూ !" చేతులు జోడించాడు ఆమె లోపలికి రాగానే.

"ఇటీవల వచ్చి పరీక్షచేయించుకుంది. ఆరోగ్యంగానే ఉంది. మీరు చెప్పమన్నట్టుగానే చెప్పాను" ఆమె ఒక కుర్చీ దగ్గరకు లాక్కుంది.

"నా పరిస్థితి అయోమయంగా ఉంది డాక్టరుగారూ! మా కాంచన దాని మాట తప్ప మన మాట ఆలోచించదు. ఈ తిక్కపిల్లతో ఈ సమస్య పరిష్కారమెట్లా అవుతుందో అర్థంకావటంలేదు. ఇంటావిడతో ఆలోచించటానికి వీల్లేదు. ఆమెదొక్కటేపట్టు. ఇటు కాంచనదీ ఒకటే పట్టుదల." రెండు చేతులతో తల పట్టుకున్నాడు.

"ఇప్పుడు కాకపోతే పురిటి సమయానికయినా కాంచనకు చెప్పాల్సిందే కదండీ. గర్భస్రావాన్ని ప్రభుత్వం చట్టం చేస్తున్నదంటే అందరికోసమా ? విషమపరిస్థితులలో గర్భస్రావం చేసుకోవచ్చు. బాంగ్లా యుద్ధంలో సంభవించిన విపత్తులో ఎందరో గర్భస్రావాలు చేయించుకున్నారు. నేను ఈ సంగతులన్నీ కాంచనకు చెప్పాను. తనకేం ఖర్మ అంటూ వాదించాను." డాక్టరు లేవబోయింది.

"ఏంచెయ్యను డాక్టర్. ఏం చెయ్యను ? దానికి పిచ్చి ఎట్లా పోతుందోగాని- నేను చెప్పి వినిపించలేకుండా ఉన్నాను." డాక్టరు తీరికగా ఉన్నట్టు తోచింది విశ్వనాథానికి. అక్కచెల్లెళ్లతో చెప్పుకున్నట్టుగా తన సోదంతా చెప్పుకొని ఊరట పొందాలనిపించింది.

"ఇప్పుడు తనను ఉన్నదాన్నున్నట్టుగా మెడ్రాస్ తీసుకెళ్ళి సినిమాలో పాడటానికి ఛాన్సు ఇప్పించమంటుంది. నేనేం చెయ్యను చెప్పండి డాక్టరుగారూ !" నొసలుపట్టుకున్నాడు.

"దీనికంత బాధపడతారేం ? సినిమాలలో పాడటానికి ప్రయత్నాలు చెయ్యటం ఒకనాడూ రెండునాళ్ళూ అనుకుందేమో కొందరు సంవత్సరాల

పర్యంతమూ చేస్తూనే ఉంటారు. నెత్తిమీద చేతులు పెట్టుకుని తిరిగి వచ్చే వరకూ డబ్బు కూడా ఖర్చుచేస్తూనే ఉంటారు. మీరు ఉద్యోగం వదులుకుని వెళ్ళాల్సిన పనిలేదు కనుక ఎన్నాళ్ళయినా ఉంటారనుకోండి. ఇంకా నాలుగు నెలల్లో పురుడు వచ్చేస్తుంది. కొత్తచోట ఎట్లా వీలవుతుంది? ఇదంతా అమ్మాయికి చెప్పండి."

"పురిటిమాటే ఆలోచించాలిగాని- కాంచన పాటను గురించి ఆలోచించాల్సిన పనిలేదు డాక్టరుగారూ. దాని పాట వినగానే సినిమాలలోకి తీసుకుంటారు. నాకేం సందేహంలేదు. కాని దాని జీవితానికి పాట ముఖ్యం కాదు" విశ్వనాథం కాంచనను గురించి పూసగుచ్చినట్టు చెప్పాడు.

అంతా విన్న తరువాత డాక్టరు నవ్వింది. పురుడు అయ్యేవరకూ కాంచనను ఆపమని చెప్పింది.

ఇంటికి తిరిగివస్తూ విశ్వనాథం తలగోక్కున్నాడు. పెళ్ళికాని వాళ్ళకు పెళ్ళి సమస్యలను గురించి ఏం తెలుస్తుంది? పరిష్కారమార్గాలు వాళ్ళకెట్లా తెలుస్తాయి? దిగువ మధ్యతరగతి కుటుంబీకుడూ- ఆయన సాంసారిక సమస్యలూ ఆమెకెట్లా తెలుస్తాయి? ఆమె సూచించిన పరిష్కార మార్గాలు వీళ్ళకు సరిపడతాయా?

విశ్వనాథం వచ్చేటప్పటికి పిల్లలంతా భోజనాలు చేసి పడుకున్నారు. విశాలాక్షమ్మ వంట ఇంటి గడప దగ్గరగా కూర్చుని మరునాటి కూరకోసం గోరు చిక్కుడు కాయలు తుంచుతున్నది.

ఇంట్లో అడుగుపెడుతుండగానే సన్నగా వినబడుతున్నది కాంచన పాడుతున్న అష్టపది.

అనుకోకుండానే ఆయన తల అడ్డంగా ఊగింది రెండుసార్లు.

7

పరీక్షలకు ముందు మురళి తల్లి వ్రాసిన ఉత్తరమందుకుని ఇంటికి వెళ్ళాడు.

"నీ చేతి కమ్మని భోజనం ఇవాళ చేశానమ్మా ఇన్నాళ్ళకు." మురళి మాటలకు ఆమెకు కళ్ళనిండా నీళ్లు తిరిగాయి తన కొడుక్కు కమ్మటి భోజనం కరవైందంటే ఆమెకు కడుపులో శూలం గుచ్చినట్లయింది. ఈ కొడుకును తను కంట్లో వత్తులు వేసుకుని పెంచింది. కొడుకూ కోడలు సుఖంగా ఉన్నారనుకుంటే పరీక్ష చదువు పెట్టుకున్నాడు. ఒంటరిగా కానిదేశాలలో ఉండి కడుపునిండా తిండిలేక నల్లబడి చిక్కి సగమైనాడు. ఆమె అతడి తల తడిమి కళ్లు తుడుచుకుంది. అంతలో ఆమె కళ్ళు సంతోషంతో మిలమిల్లాడాయి.

"మురళీ! మీ నాన్న మళ్ళీ పుట్టబోతున్నారు. కాంచనను చూసి వచ్చావా?" కొడుక్కు మంచంమీద పక్క వేసింది.

ఉలిక్కిపడ్డాడు మురళి. నాన్న పుట్టటమేమిటి? వింతగా చూశాడు తల్లి ముఖంలోకి.

"వెర్రి నాయనా! అర్థం కాలేదూ? కోడలు కడుపుతో ఉన్నదని మీ మామగారు వచ్చి చెప్పివెళ్ళారు. రెండు మూడు నెలల్లో పురుడు వస్తుంది. ఈలోపల ఒకసారి వెళ్లు" తన పక్కకూడా వేసుకుని పడుకున్నది.

మురళి గుండెల్లో రైళ్లు పరుగెత్తుతన్నాయి. మనసులో లెక్కలు కడుతున్నాడు- కాంచన వెళ్ళి ఎన్నాళ్లయింది? తనకు ఉత్తరం వ్రాయదేం? అసలీమాట నిజమా? మాటా పలుకూ లేకుండా నిర్లక్ష్యంగా వెళ్ళిపోయిన కాంచన - వెళ్ళి ఉత్తరమ్ముక్కయినా వ్రాయటానికి ఇష్టపడని

కాంచన ఎట్లా ఉంటే తనకేం? సర్దుకుపోతున్నాడు కదా అని చెవులకు పిడకలు కట్టింది తప్పదు - అమ్మకు పెళ్ళికాకముందు ఇచ్చినమాట మీరక తప్పదు. నిద్రలోకి జారిపొయ్యాడు.

తల్లిదగ్గర ఉన్న వారం రోజులు మురళి అన్యమనస్కంగానే ఉన్నాడు. ఇంటి వ్యవహారాలు తల్లి చెప్పినవేవో విన్నాడు. పరిష్కార మార్గాలు ఆమెపైననే పెట్టాడు. అతడు తిరిగి వచ్చేటప్పటికి స్వర్ణ వ్రాసిన ఉత్తరాలు రెండు బల్లమీద ఉన్నాయి.

మొదటి ఉత్తరంలో సినిమాలో పాటలుపాడే ప్రయత్నాన్ని గురించి వ్రాసింది. తప్పకుండా ఛాన్సు లభిస్తుందనే నమ్మకంతో ఉన్నదట. ఆ ఒక్క ఆశయమూ ఫలిస్తే తన జీవితం ధన్యమైనట్లే ననుకుంటోందట.

రెండో ఉత్తరం చాలా దీర్ఘంగా ఉన్నది. తనకంతా ఏమిటో-అయోమయంగా ఉందట. సినిమాలో పాటలుపాడే ఛాన్సు రాకముందే చచ్చిపోతానేమో ననిపిస్తోందిట. ఇంతవరకూ నిస్సారంగా ఉన్న తన జీవితంలో సినిమాఛాన్సు కలసివస్తే బ్రతుకు పండినట్లనుకుంటుందట. మధ్య మధ్య ఏదేదో వేదాంతం వ్రాసింది. చివరకు "నా మనసులోని మాట చెప్పుకోవటానికి ఎవరున్నారు మీరు తప్ప!" అంటూ ముగించింది.

రమణకు కడుపులో చెయ్యిపెట్టి కలిపినట్లయింది పాపం! ఎవరో రసవిహీనుణ్ణి కట్టుకుని ఉంటుంది. ఆమె కళాహృదయాన్ని ఆరాధించ లేని, అర్థం చేసుకోలేని జడుడు దొరికి ఉంటాడు. చల్లటి-తియ్యటి పలక రింపులకు కరిగిపోయే స్త్రీ హృదయాన్ని పురుషుడు ఎప్పుడు అర్థం చేసు కుంటాడు! సుకుమారమైన స్త్రీల హృదయాలెన్ని ఈ మొరటు పురు షుల కర్కశపాదాల క్రింద నలిగిపోతున్నాయో? మురళికి అప్పటి కప్పుడు స్వర్ణ దగ్గరికి రెక్కలు కట్టుకుని వాలాలనిపించింది.

మురళి పరీక్షలు సమీపిస్తున్న కొలదీ చదువుమీద ధ్యానం ఎక్కువ చేశాడు. మిగతా విషయాలన్నీ పక్కకు నెట్టివేశాడు. కాంచనమాట పూర్తిగా మనసులో నుంచి తుడిచివేశాడు. స్వర్ణను గురించి పరీక్షలయిన తరువాత ఆలోచించి ఒక నిర్ణయానికి రావాలని నిశ్చయించుకున్నాడు.

వారంరోజులు గడిచీ గడవకముందే తల్లి వ్రాసిన ఉత్తరం వచ్చి కలవరపెట్టింది. కాంచనకు ఏడవనెల వచ్చింది కనుక ఒకసారి వెళ్ళి చూడమని పదేపదే వ్రాసింది. అతడికి ఆ కార్డు చూడగానే నరాలు బిగుసుకుపోయినట్లయింది. అందులోనే ఏదో కుతూహలం - తన వస్తువేదో ఎక్కడో మొదలుతున్నదన్న భావన - తనకేదో గొప్ప పదవి - హోదా కలగబోతున్నాయన్న సంభ్రమం - అతడికేమీ తోచకుండా చేశాయి. మరి కాంచన? అర్థంలేని వాదన - పెడమతం - జీవితంలో తనకు నిజంగా ఏం కావాలో తెలుసుకోలేని ఆడది! తను సుఖపడలేని - ఎదుటివారిని సుఖ పెట్టలేని చాదస్తపు ఆడది! తలా తోకా తెలుసుకోలేని మనుష్యులను ఎందుకు సృష్టిస్తాడో దేవుడు?

కాంచనతో కాపురంచేసిన రోజులు తలుచుకుని తలుచుకుని అతడు అలసిపోయాడు. రెండు రోజులవరకూ చదువు సాగలేదు- మనసూ కుదటపడలేదు. మధ్య మధ్య విశ్వనాథం జ్ఞాపకం వస్తున్నాడు. మురళి ఆయనమీద గౌరవం- అభిమానం పెళ్ళిమాటలు జరిగినప్పటినుంచీ కలుగుతూ వచ్చాయి ఏ విషయంలోనూ ఆయనకు బాధ కలిగేటట్టు నడవటానికి అతడి మనసు అంగీకరించదు. ఆయనవంటి తండ్రి తనకుంటే బాగుండుననుకుంటూ ఉంటాడు. కాని- ఆయన కోసం ఆ పొగరుబోతు కాంచనను భరించటమా? మురళి తలలోని నరాలు చిట్లిపోతున్నట్టు బాధ- కీళ్ళన్నీ సడలిపోతున్నట్లు- మెలితిప్పినట్లు బాధ- నరకయాతన అనుభవించాడు.

8

స్కూలునుంచి సరాసరి తన స్నేహితురాలు నీరజ యింటికి వెళ్ళి చీకటిపడేవరకూ ఉండి ఇంటికి వచ్చింది కాంచన. నలుగురు బిడ్డల తల్లి అయిన నీరజ కాంచనను ఎగాదిగా చూసి "ఇంత ముందుగా పంపించారా పురిటికి మీవారు? మొదటిసారి కనుక భయపడుతున్నావా కాంచనా?" అడిగింది.

కాంచనకు ఒంటిమీద తేళ్ళూ జెర్రులూ పాకినట్లయింది. అంతలో రోషము పొడుచుకువచ్చింది. అందరిలా తను కూడా ఇష్టం లేకపోయినా పిల్లలను కంటాననుకుందేమో నీరజ? నీరజ కూడా చాలామంది ఆడ వాళ్ళ మాదిరిగా తన వ్యక్తిత్వాన్ని నిలబెట్టుకోలేని వట్టి సామాన్యురాలు. అలాకాక ఇంకేమనుకుంటుంది మరి?

"నీరజా! అందరి దృష్టిలో ఎంతో మంచివనుకున్నవాటిని కూడా నా దృష్టిలో విలువలేకపోతే ఆదరించను. నీవు కన్నుచూసి ఏమేమో అనుకుంటున్నావు- కాని అంతా ఉత్తది. కడుపులో ట్యూమరువంటిదేవో పెరుగుతున్నది. ఇంకా రెండుమూడు నెలల్లో నాకు పెద్ద ఆపరేషన్ చేస్తానంది డాక్టరు. ఈలోపల మందులతో తగ్గించటానికి ప్రయత్నిస్తానని చెప్పింది. వీటికి అలవి కాకపోతే ఆపరేషను ఉండనే ఉంది." నసుగు లేకుండా చెప్పింది జవాబు కాంచన.

పగలబడి నవ్వింది నీరజ. "పిచ్చిదానా! ఎవరే నీకట్లా చెప్పింది?"

కాంచన ఉక్రోషము పట్టలేకపోయింది. "అందగిలా నేను ఏ మాట పడితే ఆ మాట నమ్మే మనిషిననుకున్నావా?" విసురుగా లేచివచ్చిన కాంచన మరునాడు ఉదయము స్కూలుకు వెళ్ళకుండా గవర్నమెంటు హాస్పిటల్‌కు వెళ్ళి డాక్టరుతో సంప్రదించింది.

"తప్పు లెక్కపెట్టుకున్నావమ్మాయీ. ఏడవనెల నిండబోతున్నది." చీటీమీద వారాలు వ్రాసి కాంచనచేతి కిచ్చింది డాక్టరు.

పాలిపోయిన ముఖంతో ఆ గుంపులోనుంచి బైటపడ్డది కాంచన. ఏమయినా తన కక్కర్లేదీ గర్భము. తన కీ సంతానం వద్దు లేదు లేదు అంటూ డాక్టరు మాధవి తనను మోసం చేసింది. లాభంలేదు - ఆమె తనకింక సహాయము చేయదు. తల వంచుకుని విసురుగా నడుస్తున్న కాంచనకు గేటుదగ్గరే బస్సు దొరికింది.

పన్నెండు గంటలకు ఇంటికి వచ్చిన కాంచన అన్నం తినకుండా మంచంమీద వాలిపోయింది. విశాలాక్షమ్మ రెండుసార్లు వచ్చి ఒంటిమీద చెయ్యేసి పలకరించింది.

"అమ్మా నన్ను పడుకోనియ్యమ్మా" విసుక్కుంది కాంచన.

"నీవు ఇప్పుడు పొద్దుపోయి భోజనం చేయకూడదమ్మా. నీకెంత తోస్తే అంత చేస్తావు కాని ఒకరు చెప్పింది వినవు. నీవేం వట్టిమనిషి వనుకుంటున్నావా ?" తటాలున అని నాలుక కొరుక్కున్నది విశాలాక్షమ్మ.

మంచంమీద గోడవైపుకు తిరిగి పడుకున్న కాంచన అదిరిపడి లేచి కూర్చుంది.

"ఏమిటేమిటే ? మళ్ళీ అను ?" కేక పెట్టింది.

"అమ్మా కాంచనా ! నీతో ఏదొచ్చినా కష్టమేనే తల్లీ. అసలే నీకు ఒంట్లో ఒకమాదిరిగా ఉంటోంది కదా- తొందరగా అన్నం తిన మన్నాను. ఇదికూడా తప్పుమాటేనా చెప్పు ?" నడుముమీద చేతులు పెట్టుకుని నిలబడిపోయింది విశాలాక్షమ్మ.

గదంతా చీకటిచేసుకుని కళ్ళమీద చేతులు పెట్టుకుని- అతలాకుతలమై పోతున్న మనసును అదుపులో పెట్టుకోటానికి ప్రయత్నించి అలిసి

పోయింది కాంచన. కళ్ళు మంటలు పుడుతున్నాయి. నాడి వేగంగా కొట్టుకుంటోంది. పక్క మీద అటూ ఇటూ దొర్లుతున్నది. పరిష్కారమార్గము తోచలేదు. ఆవేదన మాత్రము ఎక్కువవుతున్నది.

ముఖంమీద వెలుగు పడినట్లయి తటాలున కళ్ళు తెరిచింది కాంచన. ఎదురుగా పనిమనిషి ఎల్లమ్మ. ఎల్లమ్మనుచూస్తే కాంచనకు ఎంత చిరాకో ఎల్లమ్మకు కాంచనంటే అంత ఇష్టము అమ్మాయిగారూ అమ్మాయిగారూ అంటూ వెంట వెంట తిరుగుతూ ఉంటుంది. ఎల్లమ్మను వదిలించుకోటానికి కాంచన పావలా అర్ధా ఇస్తూ ఉంటుంది. ఎల్లమ్మ అమ్మాయిగారూ అనగానే లేచి కూర్చుంది కాంచన.

"ఇదిగో పావలా. తమలపాకులు కొనుక్కో." చేతిలో పెట్టింది. విప్పారిన ముఖంతో ఎల్లమ్మ డబ్బులు కొంగున ముడివేసుకుంటుంటే కాంచన కేదో ఆశ కలిగింది.

"ఎల్లమ్మా ఇట్లా రా." దగ్గరికి పిలిచి చెవిలో చెప్పింది. అరగంట వరకూ ఇద్దరూ గుసగుసలాడుకున్నారు. కాంచన పర్సులోనుంచి తీసి పదిరూపాయయి ఎల్లమ్మ చేతిలో పెట్టింది. మరో పదిరూపాయలు తరువాత ఇస్తానని మాట ఇచ్చింది.

గబగబా ముఖం కడుక్కుని తలదువ్వి బొట్టుపెట్టుకుని అన్నం వడ్డించుకుంటున్న కూతుర్ని చూసి విశాలాక్షమ్మ నవ్వుకుంది. "అన్నం చల్లారిపోయిందిగాని- చారు వేడిచేస్తానుండు కాంచనా" అంటూ చారు వేడి చేసి తీసుకువచ్చింది చిక్కటి మజ్జిగ కప్పుతో పళ్ళెందగ్గర పెట్టింది.

"అమ్మాయీ, ఇవాళ స్కూలుకు వెళ్ళలేదేం? నీవు లేనప్పుడు ఇద్దరు పిల్లలు వచ్చి వెళ్లారు" అన్నది విశాలాక్షమ్మ.

"లేదమ్మా. నా స్నేహితురాలు ఏవో బట్టలు కొనాలని నిన్న చెప్పింది. ఇవాళ వెళ్ళి బట్టలు కొన్నాం" అతికినట్టే చెప్పింది చక్కటి అబద్ధాన్ని.

తల్లి వంటింటి కడపముందర కూర్చుంది కాంచన తలవంచుకుని అన్నం తింటుంటే విశాలాక్షమ్మ తలలో అనేక రకాల ఆలోచనలు అల్లి బిల్లిగా అల్లుకుపోవటం మొదలు పెట్టాయి. కాంచన పురిటికి తనకు సహాయంగా వియ్యపురాలిని పిలవటమా ? లేక ఇరుగుపొరుగులతోనూ ఇంట్లో పిల్లలతోనూ గడుపుకోవటమా ? కాంచన ఒకరు చెప్పితే వినేపిల్ల కాదు- కాంచన కిష్టంలేకపోతే వియ్యపురాలిని పిలవటమెట్లా ! ఆమెను అవమాన పరచి పంపించివెయ్యగల పిల్ల. ఆలోచనలు ఒక రూపానికి రాకముందే విశ్వనాధం పిలిచాడు గ్లాసెడు చల్లటి మంచినీళ్ళు కావాలంటూ.

రాత్రి పన్నెండుగంటల సమయంలో విశాలాక్షమ్మ అదిరిపడి లేచింది. కాంచన కాళ్ళు మంచానికేసి కొట్టుకుంటున్నది. రెండు చేతులతో కడుపు పట్టుకుని బాధపడుతున్నది. ఆపుకోలేక మూలుగుతున్నది.

"ఏమిటమ్మా !" తల్లి ప్రాణం తల్లడించింది. ఆమెకు కాళ్ళు గజగజ వణుకుతున్నాయి.

"కడుపునొప్పెమ్మా" మెలికలు తిరిగిపోతున్నది కాంచన.

విశాలాక్షమ్మ వెళ్ళి విశ్వనాధాన్ని పిలుచుకువచ్చింది.

"డాక్టర్ని పిలుచుకువస్తారా ? బిడ్డ ఆగలేక తన్నుకుంటున్నది." విశాలాక్షమ్మ కళ్ళల్లో నీళ్ళు విశ్వనాధాన్ని పరుగులు తీయించాయి. ఆ రాత్రివేళ వచ్చిన మగడాక్టరు ఒక ఇంజక్షను ఇచ్చి తెల్లవారిన తరువాత మళ్ళీ వస్తానన్నాడు.

విశాలాక్షమ్మ కూతురు మంచంమీద కూర్చుని ధైర్యము తెచ్చుకోటానికి ప్రయత్నిస్తున్నది. కాంచన మూలిగినప్పుడు - అమ్మో అని కేకలు పెట్టినప్పుడు చేతులతో ముఖం మూసుకుంటున్నది. విశ్వనాధం సావడిలో ఇటునుంచి అటూ - అటునుంచి ఇటూ పచార్లు చేస్తున్నాడు. కాంచన పెడుతున్న కేకలు ఆయనను అడలగొడుతున్నాయి.

తెల్లవారుఝామున వచ్చిన విశ్వనాధానికి తలుపుతీస్తూ డాక్టరు అడిగాడు "ఎలా ఉందండీ అమ్మాయి?"

"పిల్లపడే బాధ మేము చూడలేకుండా ఉన్నాము డాక్టరుగారూ?"

"అది ఇంక నిలవదండీ. బాగా కదలిక వచ్చేసింది. ఈ మాత్ర ఇవ్వండి. నిద్రపట్టవచ్చు" చేతిలో పెట్టాడు.

విశ్వనాధానికి డాక్టరు చెప్పిన మాటలవల్ల తృప్తి కలగలేదు. "డాక్టరుగారూ నిలవటానికి మరొక ఇంజక్షను ఇస్తారన్న ఆశకొద్దీ వచ్చాను." ఇంకా అక్కడే నిలబడ్డాడు.

"లాభంలేదండీ. నేను తెల్లవారగానే వచ్చి చూస్తాను" కాంచనకు కాన్పు అయిపోతుందని వివరాలతోసహా చెప్పాడు డాక్టరు.

విశ్వనాధం కాళ్ళీడ్చుకుంటూ వాకిట్లోకివచ్చి రిక్షాకోసం చూశాడు. అతడు దిగిన రిక్షా వెళ్ళినట్టున్నది. ఆ రెండుమైళ్ల దూరం కాళ్ళీడ్చుకుంటూ నడిచాడు.

విశ్వనాధం ఇంటికి వచ్చేసరికి ఇంటినిండా దీపాలు వెలుగుతున్నాయి. పిల్లలుకూడా లేచినట్టున్నారు. సందడిగా ఉన్నది. ఎల్లమ్మ కూడా వచ్చి కాంచన గదిలో కూర్చున్నది.

"ఆకారమంతా ఏర్పడిందమ్మగారూ. కాంచనమ్మలాగే ఉందది."

"ఎట్లా ఉంటేనేం ? దక్కనిదానికి." విశాలాక్షమ్మ కళ్ళు ఒత్తుకుంటూ గదిలోనుంచీ ఇవతలికి వచ్చి విశ్వనాథాన్ని చూసి బావురుమన్నది.

డాక్టరు వస్తూనే కాంచనకు ఒక ఇంజక్షను ఇచ్చాడు. వేడి వేడి కాఫీ ఇప్పించి వెళ్ళిపోయాడు. అప్పుడు పడుకున్న కాంచనకు సాయంత్రం ఐదుగంటలకు మెలకువ వచ్చింది. ఒళ్లంతా అలసటగా ఉంది. ఏదో బాధగా ఉంది.

కాంచన గర్భంమీద చెయ్యివేసుకుని చూసుకుంది. పచ్చిపుండులా ఉంది. కాని- కాని- తాను తలచుకున్న పని జరిగిపోయింది తను మురళితో కాపురంచేసిన చిహ్నాలేవీ లేవు. దాని నాసరగా చేసుకుని మురళి తనను లోబరచుకోలేడు. ఇప్పుడతనికీ తనకూ ఎటువంటి అనుబంధాలూ లేవు. ఈ మూడేళ్ళ కాపురం ముచ్చట్లూ తాను మరిచిపోగలిగితే తాను ఎప్పటి కాంచనే.

ఆమె మనసు చాలా నిర్మలంగా ఉన్నదిప్పుడు. ఈ పదిరోజులూ గడచిన తరువాత తన సంగీత కార్యక్రమాలను గురించి ఆలోచించాలి. ఈ రేడియో స్టేషనులోనే పాటలు పాడుకుంటూ గుడుగుడు గుంజంలా ఉంటే ఏం లాభం ? తండ్రిని ఒప్పించి చిత్రసీమలో అడుగుపెట్టాలి. అన్నిటికంటే ముఖ్యమయినది పాణికి ఉత్తరం వ్రాయటం. పాణికి సంగీతమంటేనూ అందులో తన గాత్రమంటే ప్రాణము. అతడికి ఉత్తరంవ్రాస్తే అతడే తన వెంట మెద్రాసు రావచ్చు. తనకు కావలసిన ఏర్పాట్లు అతడే స్వయంగా చేయవచ్చు. తిరిగి నిద్రలోకి జారిపోయింది కాంచన.

తెల్లవారి లేచేసరికి ఒళ్ళంతా భారకించినట్టుగా ఉంది కాంచనకు. కణతలు కొట్టుకుంటున్నాయి. కళ్ళు ఎర్రబడ్డాయి. తపనగా ఉంది. థెర్మామీటరు నూటనాలుగు డిగ్రీల ఉష్ణాన్ని చూపించింది.

ఈసారి డాక్టరు మాధవిని తీసుకువచ్చాడు విశ్వనాధం.

"కాంచనా! అనుకున్న పని సాధించావే? కాని చాలా పాతపద్ధతి-అనాగరికమైన పద్ధతి - అలగాజనం అవలంబించే పద్ధతిని అవలంబించావు. ప్రాణాలుకూడా పోతాయి ఒక్కోసారి. తరువాత ఎన్నో బాధలు కలుగుతాయి ఒక్కోసారి. ఇది సెప్టిక్ అయి వచ్చిన జ్వరం." డాక్టరు మాధవి తన వైద్యం ప్రారంభించింది.

డాక్టరు వెళ్ళిపోయిన తరువాత అన్ని సంగతులూ విశ్వనాధానికి చెప్పి కూతురు అఘాయిత్యానికి తెగ తిట్టిపోసింది విశాలాక్షమ్మ.

పాలిపోయిన చెక్కిళ్ళతో పలచబడిపోయిన తలకట్టుతో నల్లబడిపోయిన కాంచన బాగా కోలుకునేసరికి దాదాపు నెలరోజులు దాటింది. ఊరికే పక్కమీద పడుకుని ఆలోచిస్తూ ఉంటుంది. స్కూలు టీచరు ఉద్యోగం పోయినట్టు తెలిసినా ఆమె మనసు బాధపడలేదు. తానీ స్థితిలో ఉండగా రేడియో ప్రోగ్రాం వచ్చింది. ఆమెకు వెంకట్‌తో కలసి యుగళగీతాలు పాడటమంటే ఎంతో ఇష్టం. తమ ఇద్దరి కంఠాలు కలిస్తే అమృతసోనలు కురిపిస్తాయి. పాణి వింటే ఎంత ఆనందపడతాడు? తనకెంత తృప్తి?

కాని రేడియో ప్రోగ్రాము చెయ్యి దాటిపోయింది. కాంచనకు చాలా బాధ కలిగింది.

కాంచన వ్రాసిన రెండు ఉత్తరాలకు పాణి జవాబులు అనుకున్నట్టుగా వేళకు రాలేదు. రాని సందర్భాలలో కాంచన తలుపులు వేసుకుని- గదిలో ఒక్కతే కూర్చుని- పాణి దగ్గర్నించి తనకు వచ్చిన ఉత్తరాలను చదువుకుంటుంది. ప్రాణంలేని ఆ అక్షరాలు ఆమెలో నూతనోత్సాహాన్ని కలిగించి - ఉత్తేజపరచి ఏవేవో లోకాలకు తీసుకువెళ్తాయి.

ఆనాడు కట్ట విప్పింది. అన్నిటిలోకి ఉద్వేగపూరితమైన ఉత్తరం చేతిలోకి తీసుకుంది.

జీవితంలో మనిషిని నిజంగా బ్రతికించేది ఏది? అన్నం - నీళ్ళు - డబ్బు, కాదు. ఇటువంటి ఉత్తరాలు. వీటిలో ఉన్నదంతా అమృతం. పోయే ప్రాణాలను కూడా నిలబెట్ట గలిగిన అమృతం. తనకు జీవితంలో అందరూ కోరుకునేవి లేకపోవచ్చు-కాని అమృతాన్ని కురిపించే ఈఉత్తరాలు ఉన్నాయి. వాటిని హృదయాని కానించుకుని-కళ్ళకద్దుకుని తిరిగి దంతపు పెట్టెలో యథాప్రకారం సర్ది రిబ్బను కట్టి తన పెట్టెలో భద్రపరచు కున్నది కాంచన.

తన బామ్మ పేరు బంగారమ్మ. అదే శాస్త్రమార్చి అర్థము చెడకుండా తండ్రి కాంచన అని పెట్టాడు. దానికే పర్యాయపదమైన "స్వర్ణ"ను తన కలం పేరుగా వాడుకుంటోంది తను. కాంచన- స్వర్ణ. దాగుడు మూతలాడు తున్నట్టుగా ఉంది. కాంచనగా జీవితంలో పోగొట్టుకున్నవన్నీ స్వర్ణగా సాధించాలని ఆమె నిర్ణయం. వీటిని గురించే ఆలోచిస్తూ పడుకుంది.

జూన్ నెల. ఆ రాత్రి కుంభవర్షం కురిసింది తీక్షణమైన ఎండలకూ తాపానికీ తట్టుకోలేని జనమంతా ఆ వర్షానికి ఆనందించారు. కాలం చల్ల బడిపోయింది. కాంచన మనసులో వెనుకటి కోరిక తిరిగి బయలుదేరింది. చల్లబడిన కాలం ఆ కోరికతోపాటు ఆమెలో మానుబట్టిన గాయాలను రేపటం మొదలుపెట్టింది.

ఎట్లాగయినా మెద్రాసు వెళ్ళాలి. చిత్రజగత్తులో తానొక నేపథ్య గాయనిగా ధ్రువతారగా వెలగాలి. ఈలోపల ఒక్కసారి వీలయితే పాణిని చూడాలి. అతడు ప్రాణమిచ్చే గాయని చిత్రసీమకు నేపథ్యగాయని కాబో తున్నదంటే అతడికెంత గర్వంగా ఉంటుంది?

విశాలాక్షమ్మకు కాంచనను చూస్తుంటే మతిపోతున్నది. కాంచన తరువాత పిల్ల యామినికి పెళ్ళి ప్రయత్నాలు చేయాలంటే తాడూ

బొంగరం కనబడటం లేదు. ఆమె తన అన్నగారి ఊరువెళ్ళి ఆయన కాళ్ళూ కడుపూ పట్టుకుని తన కొడుక్కు చేసుకోమని వేడుకోవాలనుకుంటోంది ఏడాదినుంచీ ఏవో అవాంతరాలు వస్తూనే ఉన్నాయి ఆమె ప్రయాణానికి. కాంచన ఆమె తొలి సంతానం. మమత ఎక్కువ. కాని విశాలాక్షమ్మ తన మమతను అందరి తల్లులవలె పైకి కనబరచే మనిషి కాదు. అయినా ఈసారి ఈవిధంగా పుట్టింటికివచ్చి ఎవరికీ అర్థంకాకుండా ప్రవర్తించటం ఆమెకు చాలా చికాకు కలిగిస్తోంది. కాంచన చేసిన ఈ అఘాయిత్యానికి ఆమె కోపం తారామండలానికి చేరుకుంది.

"నేను ఈ సాయంత్రము రైలులో మా అన్నయ్యదగ్గరికి వెళ్ళుతున్నాను. బట్టలు సర్దుకున్నాను. టికెట్టు ఇప్పించి నన్ను పెద్దవాడు రైలెక్కించి వస్తాడు" చెప్పులు వేసుకుని బైటికి వెళ్ళే ప్రయత్నంలో ఉన్న విశ్వనాధాన్ని ఆపి చెప్పింది విశాలాక్షమ్మ.

"ఇవాళా ? ఎందుకు ?" తలగోక్కున్నాడు.

"ఎందుకో మీకూ తెలుసు. ఇన్నాళ్ళూ కాంచనకోసం ఆగాను. ఇప్పుడు కాంచన కోలుకుంటోంది."

"విశాలీ ! నాకూ తెలుసుననుకో. ఈ కాంచన సంగతి కాస్తతేలే వరకూ నిదానించు. అల్లుడి పరీక్షలు అయిపోవచ్చాయని తెలిసింది. కాస్త నిదానించు." వాకిట్లోకి అడుగుపెట్టాడు.

"ఆగండి. ఆయన పరీక్షలయిపోగానే ఈమెను తీసుకువెళ్తాడని నమ్ముతున్నారా ? తప్పంతా మనదగ్గర ఉంచుకొని అతడి పరీక్షలమీద నెపం వెయ్యటమెందుకు ?" కంఠం హెచ్చించింది.

"అతడెక్కడున్నాడో తెలియందీ ఎక్కడికని వెళ్లుతుంది ?" కర్కశంగా అన్నాడు విశ్వనాధం.

"ఆఁ, అలా పిల్లలను వెనకవేసుకువచ్చి పాడుచేయండి. అతడికి ఉత్తరాలు వ్రాస్తోందా ? ఈ మాట మీరెప్పుడైనా అడిగారా ?"

"అతడెందుకు వ్రాయడు ?"

"అసలెందుకు వచ్చిందిక్కడికి ? చెప్పి వచ్చిందనుకోను. మీరు దానికి తెలియచెప్పవలసిన బాధ్యత కలవారు. దానిని తీసుకువెళ్ళి అతడి తల్లికి ఒప్పగించండి. ఆమె కొడుకు ఎక్కడుంటే అక్కడికే పంపుతుంది!"

"అయితే ఆలోచిద్దాం ఆగు మరి. ఆమెకు ఉత్తరం వ్రాసి కనుక్కుందాం"

విశాలాక్షమ్మకు ఇటువంటి విషయాలలో విశ్వనాధం త్వరగా నిర్ణయాలు తీసుకోడని తెలుసు కాని - కాంచన విషయంలో ఆమె చాలా పట్టుదలగా ఉంది. ఒక బిడ్డమీది మమత మరొకబిడ్డ భవిష్యత్తుకు అడ్డు రాకూడదు. విశ్వనాధం తాత్సారం చేస్తున్నకొద్దీ ఆమెకు ఏ విషయంలో నయినా పట్టుదల హెచ్చవుతూ ఉంటుంది.

"ఉత్తరం వద్దు ఏం వద్దు. కాంచనను వెంటపెట్టుకుని వెళ్ళండి. ఆమె తొందరపడే మనిషికాదు." గిర్రున వెనక్కు తిరిగి గతుక్కుమన్నది.

కాంచన తల దువ్వుకుంటూ నిలబడ్డది.

విశ్వనాథం తల వంచుకుని గబగబా ముందుకు సాగిపోయాడు పాలిపోయిన ముఖంతో. విశాలాక్షమ్మ ముఖం పక్కకు తిప్పుకుని వంట యింట్లోకి వెళ్ళిపోయింది.

అవమానంతో ముఖం ఎర్రబడిపోయింది కాంచనకు. రోషం బుస్సున తలెత్తింది. చటుక్కున గదిలోకి వెళ్ళి తలుపులు వేసుకుని-మంచంమీద పడుకుని ఆలోచించటం మొదలుపెట్టింది. పాణి అడ్రసు

తన దగ్గరే ఉంది. ఉన్నపళంగా అతడి దగ్గరికి వెళ్ళిపోతే? వెళ్ళి ఎదురుగా నిలబడితే అతడే తన భవిష్యాన్ని నిర్ణయిస్తాడు.

దిగ్గునలేచి పాణికి ఒక ఉత్తరం వ్రాసింది. ఏదో పనిమీద ఆ ఊరు వస్తున్నది కనుక అతడిని ఏ ప్రదేశంలో కలుసుకోమంటాడో వివరాలతోసహా వెంటనే తెలపమని సుదీర్ఘమైన లేఖ ఒకటి వ్రాసింది.

ఆమె ఆలోచనలకు ఒక పరిష్కార మార్గం దొరికింది కనుక మనసు ప్రశాంతంగా ఉన్నట్లనిపించింది. వెంటనే లేచి వంట యింట్లోకి వెళ్ళింది. విశాలాక్షమ్మ మసాలాపొడి దంచుతుంటే ఆమె చేతిలోనుంచి తాను తీసుకుని దంచింది.

"అమ్మా, నీవు మావయ్యగారి ఊరు వెళ్ళాలనుకుంటున్నావుగా. వెళ్ళు. వాళ్ల పార్థుకు యామినిని చేసుకోమని అడుగు. పార్థు ఇక్కడికి వచ్చినప్పుడు వాళ్లిద్దరూ స్నేహంగా తిరిగారు."

"అవున్లే. చేసుకుంటానంటే మాత్రం ఏంపెట్టి చెయ్యను?" దీర్ఘం తీసింది విశాలాక్షమ్మ.

"మీరేం చెయ్యక్కర్లేదు! పార్థు ఒక గుజరాతీ పిల్లను రిజిస్టర్ మారేజి చేసుకోబోతున్నాడు. నాకు రిసర్చి స్కాలర్‌షిప్పు వచ్చింది. రిసర్చి చెయ్యబోతున్నాను" గబగబ అనేసి వెళ్ళిపోయింది యామిని.

తలమీద చేతులుపెట్టుకుని గోడకు చేరబడ్డది విశాలాక్షమ్మ.

9

మురళి పరీక్షను తృప్తికరంగా వ్రాశాడు. తల్లి ఉత్తరం వ్రాసినట్టుగా ఆమె దగ్గరికి వెళ్లాడు. ఆమె అతడి క్షేమసమాచారాల తరువాత అడిగిన ప్రశ్న కాంచనను గురించి.

"పురుడు వచ్చిందనీ రాలేదనీ—ఏ మాటా రాయరేం మీ మామ గారు? అక్కడికి నేను రెండు ఉత్తరాలు రాయించాను. జవాబయినా ఇవ్వచ్చుగా?" కనుబొమలు ముడుస్తూ కొడుకు ముఖంలోకి చూసింది.

"పురుడొస్తే రాయరూ? వాళ్ళే రాస్తారు. అది సరే- నీవు ఇంటి సంగతులు చెప్పు? ఈ ఏడాది నాకు జీతంలేదు. స్నేహితుడి దగ్గర అప్పుచేసి గడుపుకున్నాను. నాకేమయినా డబ్బిస్తే డ్యూటీలో జాయినయి పోతాను." తల్లి వ్యవహార దక్షతమీద అతడికి బాగా నమ్మకమున్నది. ఇంట్లో ఒక గది మాత్రమే తనక్రింద ఉంచుకొని మిగతా భాగము అద్దె కిచ్చిందని చూడగానే గ్రహించాడు.

ఆమె నవ్వుకుని కొడుకు వీపుమీద ప్రేమతో తట్టింది.

ఆమె కొడుకు వచ్చినప్పటినుంచీ కాంచనను గురించిన ఆరా తీస్తూనే ఉన్నది. అతడు తప్పించుకుని ఏవేవో జవాబులు చెపుతున్నాడు. ఆ సాయంత్రం రైలులో అతడు వెళ్ళిపోతాడనగా మధ్యాహ్నం వేళ- అతడి కిష్టమైన మినపగారెలు చేసిపెట్టింది. అతడికిష్టమైన ఊరగాయలు సీసాలలోపెట్టి సర్దింది. బట్టలు కుట్టించుకొమ్మని రెండువందల రూపాయ లిచ్చింది.

"మురళీ! నీవు ఉద్యోగంలోచేరి నాకు ఉత్తరం వ్రాయి. ఇల్లు నీ స్నేహితుడు చూశాడన్నావుగా. నేను వస్తాను. నీ దగ్గర రెండునెలలు ఉండాలనుంది. కాంచనక్కూడా రాయి- ఉద్యోగంలో చేరినట్టుగా."

మురళి ఉద్యోగంలో చేరాడు. అతడి స్నేహితుడు వాళ్ళనడుమ ఒక గది కుదిర్చాడు. అన్నీ సర్దుకుని- హైదరాబాదు నాలుగు మూలలూ తిరిగి హాయిగా ఊపిరి పీల్చుకున్నాడు మురళి. పాత స్నేహితులనంద రినీ కలుసుకున్నాడు. భద్రాన్ని గురించి ఆరా తీశాడు. అతడు సెలవు పెట్టి ఎక్కడికో వెళ్ళాడని తెలిసింది.

ఆ రాత్రి తొందరగా భోజనంచేసి పడుకోబోతూ పెట్టె తెరిచాడు. బ్రౌను కవరులోనుంచి స్వర్ణ వ్రాసిన ఉత్తరాలు జారిపడ్డాయి. వాటిని చూడగానే దేహము పులకరించినట్లయింది. మళ్ళీ ఎన్ని ఉత్తరాలు నడిచాయో ఇద్దరి మధ్య? అన్నిటినీ తీసి ఒక్కొక్కటే తిరిగి తిరిగి చదువుకున్నాడు. ఎంత తీయటి తలుపులు? ఎంత చక్కటి భావాలు? ఎంత మాటల పొందిక? ఎంత ఆలోచన? ఎంత వివేకము? మానసికోద్వేగము కనబరచినా వాటిని అదుపులో పెట్టుకున్నట్టుగా ఎంతో నైపుణ్యంతో ఇచ్చిన తీర్పులు? ఎంత ఉన్నతమైన భావాలు! వీటికి తోడు కిన్నెర కంఠము! తన్మయుడై చాలా సేపటివరకూ తానెక్కడున్నదీ మరచిపోయాడు.

ఉత్తరాలను తిరిగి చక్కగా మడిచి కవరులోకి ఎక్కించేటప్పుడు ఆఖరు ఉత్తరంలో స్వర్ణ వ్రాసిన విషయం చదివి "అయ్యో" అనుకున్నాడు. పాప మామె అంత ప్రాధేయపడుతూ వ్రాసినదానికి తాను జవాబు ఇవ్వనేలేదు ఆమె ఇక్కడికి వచ్చి తన ఉనికి తెలుసుకోవటానికి చాలా కష్టపడి ఉంటుంది. తను లేడని ఎంతో బాధపడి ఉంటుంది. ఆమె కోరక కోరక ఒక కోరిక కోరితే తను ఎట్లా ఏ మారగలిగాడు?

మురళి తనను తాను ఎంతగానో శపించుకున్నాడు. ఆమెను చూసే అవకాశాన్ని జారవిడుచుకున్నాడు చేజేతులా.

స్వర్ణకు సుదీర్ఘమైన లేఖ ఆ రాత్రి కూర్చుని వ్రాశాడు. ఒక ఏడాదినుంచీ తను పరీక్షకోసం దీక్షతో చదివి వ్రాశాడు. ఉద్యోగంలో చేరేముందర తల్లిని చూడటానికి వెళ్ళాడు. తను ఊళ్ళో లేనప్పుడు ఆమె దగ్గర్నించి వచ్చిన ఉత్తరం ప్రకారం నడుచుకోలేకపోయాడు. అందుకు తనను మనసారా క్షమించానని స్వర్ణచేతినుంచి ఉత్తరం వస్తేగాని మనసుకు ఊరట కలగదు. ఈసారి స్వర్ణ వస్తుందన్న ఉత్తరం వస్తే - వెంటనే

హోటల్ సుమిత్రలో ఒకగది తీసుకుంటాడు. అప్పుడు అన్ని సంగతులూ మాట్లాడుకోవచ్చు. ఇంతకాలంనుంచీ ఊహాసుందరిగా తన హృదయంలో ప్రతిష్ఠింపబడిన ప్రణయలేఖా రచయిత్రిని చూడగలుగుతున్నాడను కుంటేనే దేహము పులకలదేరుతున్నది. ఈ విషయాలను రసార్ద్రంగా కమనీయంగా జిలుగు జిలుగు మాటలతో కవ్విస్తూ వ్రాశాడు.

గంట చూశాడు. రాత్రి ఒంటిగంట దాటుతోంది. పరీక్షపేపరు వ్రాసినంతసేపు వ్రాశాడా? అయినా ఇంకా తృప్తిగాలేదు. భావాలకు తగిన పదాలు దొరక్క శైలి కుంటుపడినట్టుంది. ఏ మహారచయితో అయితే తప్ప మనో భావాలను చక్కగా మాటల్లోకి - వ్రాతల్లోకి అనువదించగలడా? అందుకే వ్రాసే వాళ్ళంతా రచయితలు కాలేరేమో.

అసంతృప్తితోనే ఉత్తరాన్ని కవరులోపెట్టి అడ్రసు వ్రాశాడు.

తెల్లవారుఝామున ఒక చక్కటి కల. చీకటి తలపులూరించే కల - తను ఐ.ఏ.యస్. పరీక్షలో నెగ్గాడట. ఎక్కడో తెలియనిచోట సబ్‌కలెక్టరుగా పంపించారట. అక్కడికి స్వర్ణ వచ్చిందట. ఓ... జీవిత మెంత మధురం అనుకున్నాడు కలలో.

10

ఉదయం పదకొండు గంటలవేళ స్వర్ణ వ్రాసిన ఉత్తరం మురళికి చేరింది. తన స్నేహితురాలు టెలిఫోను ఆపరేటరు ఉద్యోగానికి ఇంటర్వ్యూకు వస్తుంటే తనుకూడా ఆ అమ్మాయితో హైదరాబాదు వస్తోందిట. తను ఆ అమ్మాయి దిగినచోటనే వాళ్ల బంధువుల యింట్లో దిగుతుందట అతడు ఎక్కడ కలుసుకోమంటే అక్కడ కలుసుకుంటుందట. పదిహేనవ

తేదీ ఉదయం ఆరుగంటలకే హైదరాబాదు చేరుకుంటుంది కనుక తనకు ఏ వేళయినా అనుకూలమే.

రమణ చేత్తో ఉత్తరం పట్టుకుని మనసులో లెక్కలు కట్టాడు. అప్పటికి అయిదు రోజులుంది సరిగ్గా వాళ్లు రావటానికి. గబగబా పరుగెత్తినట్టుగా వెళ్ళి హోటల్ సుమిత్రలో గదులు ఖాళీగా లేవనగానే హోటల్ రమణికి వెళ్ళి 12వ నెంబరు గది బుక్‌చేశాడు. స్వర్ణ వచ్చేనాటికి తనకు మరింకేమీ పనులు లేకుండా చూసుకున్నాడు. ఆమెకు- ముక్తసరిగా ఏ హోటల్లో కలుసుకోవలసిందీ- వేళతోసహా- ఒక ఉత్తరం వ్రాసి పోస్టుచేశాడు.

గదిలో అడుగుపెడుతుండగా భద్రం వచ్చాడు చెమట తుడుచుకుంటూ. చాలా రోజులకు కలుసుకున్న మిత్రులు ఆప్యాయంగా మాట్లాడుకున్నారు.

"నీవు లేనప్పుడు మీ మామగారు వచ్చివెళ్ళారు. అయితే- నీ ప్రోగ్రాం వాళ్ళకెవరికీ తెలిపే అలవాటు లేదా! నీవు ఊళ్లో లేవనగానే ఆయన దిగ్భ్రాంతుడై పోయాడు. నీవు ఎవరికీ చెప్పకుండా పారిపోయినట్టుగా చూశాడు." కుర్చీలో సర్దుకుని కూర్చున్నాడు.

"ఆ తరువాత నేనూ వ్రాశాను- ఆయనా వ్రాశారులే. ఒక మంచి పని చేయటానికి పూనుకుంటే అందరూ శుభం పలకరు చూడు. అడగని సలహాలూ- ఎదురుచూడని సంప్రదింపులూ నాకు నచ్చవు. అందుకే అంతా అయిన తరువాత చెప్పటమూ- వెళ్ళిన తరువాత ఉత్తరము వ్రాయటమూ చేస్తూ ఉంటాను. ఇంతేనా? ఇంకేమయినా ఉందా?" సిద్ధంగా ఉన్న జవాబు టక్కున చెప్పాడు మురళి

"అవునులే. ఎట్లాగయినా తెలివిగలవాడివి. అంతా బాగానే ఉంది గాని- మా చెల్లెలు ఎప్పుడు వస్తున్నది?"

"నా సంగతి పూర్తిగా తేలిన తరువాత. కొంచెంసేపు కబుర్లాపు. కాఫీ తాగుదాం." లేచి ఫ్లాస్కులో ఉన్న కాఫీ కప్పుల్లో పోశాడు.

కప్పు కిందపెట్టి "మా మురళి ఏ పనిచేసినా ఏ-వన్‌గా చేస్తాడు. ఇటువంటి స్నేహితుడు ఉన్నందుకు నన్ను నేనే అభినందించుకుంటున్నా. ఒంటరిగా ఉన్నా ఎంత చక్కగా సర్దుకున్నావు గది?" కనుబొమలు పైకెత్తి నాలుగుమూలలూ పరకాయించాడు.

పకపక నవ్వాడు మురళి. "భద్రం! ఎప్పుడూ ఒక్కటే తీరు మాటలు బోరుకొడుతున్నాయి. కాస్త మాట మార్చు. అలా బైటికి వెళదాం రా" లేచి నిలబడ్డాడు.

"నాకు పనిలేదనుకున్నావా నీతో తిరగటానికి? మా ఆవిడ ఆరవ సంతానాన్ని ఇవాళో రేపో వెలుగులోకి తీసుకువస్తుంది. ఇంటిదగ్గరే ఉండమని ఉత్తరువు జారీచేసింది." లేచి నిలబడి గదంతా కలయజూచి బైటికి నడిచాడు.

అమ్మయ్య అనుకున్నాడు మురళి. చాలా హుషారుగా ఈలవేసుకుంటూ ఆ సాయంకాలము ఒక ఏడాది తరువాత సినిమాకు బయలుదేరాడు.

తీయటి ఊహలు- పరుగులుతీసే పరువము- మోసులెత్తే ఆశలు-కూర్చోనివ్వక- అతడిని కుదిపి వదిలిపెట్టాయి.

సినిమా చూసి ఇంటికి వచ్చిన తరువాత స్వర్ణ వ్రాసిన ఉత్తరాల లోని కొన్ని వాక్యాలు మననం చేసుకుంటూ ఎప్పుడో నిద్రలోకి జారుకున్నాడు.

కింగ్‌కోఠీ రోడ్డుమీద హోటలు రమణి నృత్యభంగిమలో నిలబడ్డ నర్తకిలా నిలువెల్లా అలంకరింపబడిన విద్యుద్దీపాలతో ధగధగలాడుతూ

ఉంటుంది. అధునాతనంగా నిర్మింపబడిన ఆ భవనము రమణీయమైన దృశ్యాలతో ఏ భాగాని కా భాగము కళాఖండంలా ఉంటుంది. ఎయిర్ కండిషన్డు రూములు- ఆధునిక సౌకర్యాలు. రోజుకు సుమారుగా నూరురూపాయలు ఖర్చు పెట్టిస్తాయి.

పన్నెండో నెంబరు గదిలో స్ప్రింగ్ కాట్ కెదురుగాఉన్న కుర్చీలో కూర్చుని రెపరెపలాడుతున్న పరదా సందుల్లో నుంచి చూస్తున్నాడు మురళి. తలుపుకు దగ్గరగా ఉన్న డ్రెస్సింగ్ టేబుల్ అద్దములో నలగని డ్రెరికాట్ పాంట్ టెర్లిన్ బుష్‌షర్టు కనబడుతున్నాయి. పన్నెండు గంటలకు స్వర్ణను రమ్మని అతడు వ్రాశాడు. కాని—పదకొండు గంటలకే ఆ గదికి వచ్చాడు. పన్నెండుగంటల తరువాత భోజనం గదికే పంపమని ఫోను చేశాడు.

కాళ్ళు ఊపుతూ ఆలోచిస్తూ చిరుమందహాసంతో కళ్ళార్పుతూ ఎదురుచూస్తున్నాడు మురళి. పన్నెండు కావచ్చింది. ఎదురుచూస్తున్న వేళ సమీపిస్తున్నది. చిరకాలవాంఛ నెరవేరబోతున్నది. గుండె గబగబా కొట్టుకోవడం చూసి అతడు నవ్వుకున్నాడు. చీమ చిటుక్కుమన్నా కళ్ళెత్తి తలుపువైపు చూస్తున్నాడు.

తన చేతిగడియారంలో పన్నెండు దాటి ఐదు నిమిషాలు అయింది.

ఆతురత హెచ్చుతున్నది. కనుబొమలు సన్నగా ముడిపడుతున్నాయి.

ఆమె గడియారంలో ఇంకా పన్నెండు కాలేదేమో? అవును. గడియారాలు ఒకదానితో ఒకటి ఏకీభవించవు. వాటికీ స్వాతంత్ర్యం కావాలి కాబోలు! దేనితోనన్నా ఏకీభవిస్తే బానిసత్వ మనిపించుకుంటుందేమో!

అతడికి కాంచన మాటలు చప్పున జ్ఞాపకమొచ్చాయి. ఆవేశంతో నరాలు బిగుసుకున్నట్లనిపించింది. ముక్కుపుటా లదిరాయి. స్వేచ్ఛ! స్వాతంత్ర్యము! ఈ ప్రపంచంలో స్వేచ్ఛ ఎవరికుంది? స్వాతంత్ర్యం ఎవరికున్నది?

ఆవేశంలో పరుగులుతీసే ఆలోచనలకు బలమైన ఆనకట్ట కట్టి లేచి నిలబడి - ఆ గదిలోనే ఇటునుంచి అటు-అటునుంచి ఇటూ పచార్లు చేయటం మొదలుపెట్టాడు. తీయటి తలపులు సఫలము కానున్నవేళ ఈ జ్ఞాపకాలేమిటీ అపశకునం!

అతడికి చప్పున సినిమాపాట జ్ఞాపకం వచ్చింది. "నిన్న మొన్నటి కలలన్నీ నిజం చేసి చూసుకుందామా!"

గోళ్ళకు రంగువేసుకున్న సన్నటి పొడుగాటి తెల్లటివేళ్లతో పరదాను తొలగిస్తూ- అడవితీగెలు అల్లిబిల్లిగా అల్లుకున్న డిజైను నైలెక్సు చీరతో సన్నటి ఆకారం లోపలికి ప్రవేశించింది.

సంభ్రమంతో కుర్చీలోనుంచి లేచి నిలబడ్డ మురళి ఆమె ముఖం చూసి స్థాణు వయిపోయాడు.

అతడిని చూసిన ఆమె గజగజ వణుకుతూ నిలబడిపోయింది.

కొంత సేపటికి అతడు తేరుకుని "ఏమిటి సంగతి కాంచనా! ఇలా వచ్చావు? బాగున్నావా?" అడిగాడు పొడి పొడి మాటలతో.

ఒకచేత్తో కాగితాలకట్టను గట్టిగాపట్టుకుని రెండోచేతిని గుండెల మీదికి పోనిచ్చి నోరు తెరిచింది కాంచన. మాట బైటికి పెకలటంలేదు.. ఎంతో ప్రయత్నం చేసినమీదట "నా స్నేహితురాలిని చూడటానికి వచ్చాను" అనగలిగింది.

"ఈ హోటల్లో ఈ గదిలోకా?" ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు.

"అవును"

"ఈ పన్నెండో నెంబరు గదిలోకా? పొరపడలేదుకదా?"

"లేదు."

అతడికి అర్థం కావటంలేదు. ఈ గది ఇంకెవరయినా బుక్‌చేసుకున్నారేమో? ఎక్కడో పొరబాటు జరిగింది. కాంచనను ఇటువంటి పరిస్థితులలో చూడటం తటస్థించిందేమిటి? కాంచన ఇక్కడ ఉండగా స్వర్ణ రాదుకదా ఈ గదిలోకి?

తటాలున అతడి దృష్టి కాంచన గర్భం మీదికి పోయింది.

"నీవు మామూలుగానే ఉన్నావే? అమ్మ ఏమేమిటో వ్రాసింది నిన్ను గురించి." గుచ్చి గుచ్చి ఆమె కళ్లల్లోకి చూశాడు.

పౌరుషం తల ఎత్తింది కాంచనలో. ఒక ప్రక్క భయంతో దేహము వణికిపోతున్నది "బిడ్డను కని మీకు లొంగిపోతాననుకున్నారా?" కసిగా అన్నది నరాలన్నీ బిగబట్టుకుని.

మురళికి ఆమె ఎప్పుడో అన్నమాటలు జ్ఞాపకానికి వచ్చాయి- బిడ్డలను కన్నతల్లి తన వ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోయి భర్తకు బానిస అయి పోతుందని.

"అయితే నీవు...నీవు "

"అవును. నేను ఏ పనయినా చెప్పే చేస్తాను."

"ఛీ ఛీ." అసహ్యంగా చూశాడు.

కాంచనకు నోటిబెదిరింపేగాని దేహం పట్టుతప్పింది. గోడకు ఒరిగి-జారి నేలమీదపడి స్పృహకోల్పోయింది. చేతిలో ఉన్న కాగితాలకట్ట విచ్చుకుని దూరంగాపడి కుర్చీ కిందికి దొర్లింది.

మురళి ఆమెను జాగ్రత్తగా మంచంమీదికి చేర్చాడు. ఫ్యాన్‌వేశాడు. నీళ్ల గదిలోకివెళ్ళి దోసెడు నీళ్ళుతెచ్చి ముఖంమీద చల్లాడు. స్వర్ణ ఎప్పుడు వస్తుందో నన్న ఆదుర్దాతో వాకిలివైపు పదే పదే చూస్తున్నాడు.

కాంచన మెల్లగా కళ్ళుతెరిచి మళ్ళీ మూసుకుంది.

మురళి లేచి కుర్చీకిందపడిఉన్న కాగితాలకట్ట చేతిలోకి తీసుకున్నాడు. విప్పి చూడగానే అతడికి మతిపోయినంతపనైంది.

స్వర్ణకు వ్రాసిన ఉత్తరాలు కాంచన చేతికి చిక్కాయి ఆమె ద్వారా తానిక్కడికి వస్తాడని తెలుసుకుని ఆ ఉత్తరాలు పట్టుకుని తగవులాడటానికే ఈ పన్నెండో నెంబరు గదికి వచ్చింది. తెలిసే వచ్చింది. అయితే ఇంక స్వర్ణ ఎందుకు వస్తుంది? రా.. దు...రా...లేదు.

పెళ్ళికాకముందు అతడు తల్లికి చేసిన వాగ్దానం- సర్దుకుని బ్రతుకుతానన్నమాట- జ్ఞాపకం వచ్చింది. అందుకే స్వర్ణ తనకు వ్రాసిన ఉత్తరాలన్నీ కాల్చివేశాడు. ఆమె పాపం! వాటన్నిటినీ ప్రాణప్రదంగా దాచుకున్నది కాబోలు! ఈనాడీ రాక్షసికి ఆ ఉత్తరాలు చిక్కాయి.

అతడి ఆలోచనలు ఎటునుంచి ఎటో పయనిస్తున్నాయి. అలా కాంచన ముఖంలోకి చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

అరగంట తరువాత కాంచన తెప్పరించుకుని మెల్లగా పడకమీద లేచి కూర్చుని- చెదరిన తలవెంట్రుకలు సవరించుకుంటూ లేవబోయి తూలింది. చేతులు మంచానికానించి నిలద్రొక్కుకుంటూ "అయ్యో! నా కాగితాలకట్ట! నా కాగితాలకట్ట" అంటూ కళ్ళతో గదంతా వెదికింది ఆదుర్దాతో.

"ఇవిగో నీ కాగితాలు. ఇవి నీకెక్కడివి?" నిలవవేసినట్టుగా అడిగాడు కళ్లెర్రచేసుకుంటూ.

కాంచనకు దుఃఖం ముంచుకు వచ్చింది. కాని అతడిముందర కన్నీళ్లు కార్చటం ఇష్టంలేదు. కన్నీళ్లు కార్చటం ఒక బలహీనతగా ఆమె భావిస్తుంది. అయినా కన్నీ రాగటంలేదు.

"అవి నాకు ప్రాణంతో సమానము. వాటిని చూసుకునే నేను బ్రతికేది !" కంఠంలో గాద్గద్యం స్పష్టమయింది. ఓడిపోతానేమోనన్న భయం ముఖంలో కనబడుతోంది.

మురళికి ఆమెమీద అసహ్యం, జుగుప్స మితిమీరాయి.

"ఎవరో ఎవరికో వ్రాసిన ఉత్తరాలు నీకు ప్రాణప్రదమా ? ఎవరి దగ్గర్నించి దొంగిలించి తెచ్చావు వీటిని ? నీవుకూడా బ్లాక్‌మెయిలు చేస్తున్నావా ?" పళ్ళు బిగపట్టి అన్నాడు.

కాంచన కోపం తారస్థాయికి చేరుకుంది. తనెట్లాగయినా విడాకులు తీసుకోబోతున్నది. ఇంకా ఇప్పుడు దాపరికమెందుకు ? ఈ కారణంచేతనయినా విడిపోతే నెత్తిన పాలుపోసినట్టు అనుకుంది.

"ఈ ఉత్తరాలు నావి. నా స్వంతం. నా హృదయంలో కలం ముంచి వ్రాసిన ఉత్తరాలు ఆయన దగ్గర ఉన్నాయి ఆయన హృదయం ఈ ఉత్తరాలలో ఉన్నది. నన్ను ఉద్దేశించి - నాకు వ్రాసిన ఉత్తరాలు ఇవి." దాచుకోకుండా బైటికి అనేసింది

మురళి కంగారుపడిపోతున్నాడు. ఆ ఉత్తరాలు తను స్వర్ణకు వ్రాశాడు. ఒకరికని ఉద్దేశించి వ్రాసినవి ఒకరి చేతిలో పడ్డాయి కాబోలు! ఎంత పొరపాటు జరిగింది ?

"అయితే నీకు ప్రణయలేఖలు ఇతరులకు వ్రాసే అలవాటుకూడా ఉందా ? గ్రంథసాంగురాలివన్నమాట ! నీ ఆ స్నేహితు డెవరు ?" పళ్ళు పటపట కొరికాడు.

"నేను పిరికిదాన్ననుకున్నారా? పేరు చెప్పటానికి భయపడతానని మీ ఉద్దేశ్యం? అతడి పేరు పాణి. అతడు నా గాత్రాన్నీ, నా పాటనూ విని నన్ను ప్రేమించిన రసజ్ఞుడు. మా యిద్దరి మధ్య నడచిన ఉత్తరాలు ఒక పెద్దకట్ట. విధి...దుర్విధి...మమ్మల్నిద్దరినీ విడదీసి చెరొకవైపుకూ విసిరింది. అయినా సర్దుకుపోదామని ప్రయత్నించాను. మనసులేని మనుగడ నా వల్లకాలేదు. గర్భస్రావం చేసుకున్నాను. పాణి ఇవాళ ఈ గదిలోకి వస్తానని ఉత్తరం వ్రాశాడు. ఎలాగయినా అతడిని చూసి- అతడితో మాట్లాడి- అతడి సహాయంతో నేపథ్యగాయని నవుదామన్న ప్రయత్నంలో ఈ ఊరు వచ్చాను." జంకూ గొంకూ లేకుండా అనేసి- మోకాళ్లచుట్టూ చేతులువేసుకుని మంచంమీద కూర్చుంది కాంచన. ఎట్లాగయినా ఇవాళ తెగతెంపులు కావలసిందేనని నిశ్చయించుకుంది.

మురళి ముఖం వెలతెలాపోయింది. అతడికంతా అయోమయంగా ఉంది. ఈ కాంచనేనా స్వర్ణ? తాను పాణి. ఇద్దరూ ఒకరి ముఖం ఒకరు చూసుకోకుండా ఉత్తరాల ద్వారా ప్రేమించుకున్నారు. ప్రణయలేఖలు వ్రాసుకున్నారు. కొంత కాలమాగిన తరువాత తిరిగి లేఖలు వ్రాసుకున్నారు. ఎంత విచిత్రంగా ఉంది.

మొండితనం- అహంకారం- పొగరు - ఇన్ని అవలక్షణాలు గల కాంచనకు కిన్నెర కంఠమా? ఈ దురహంకారి ఎదలో అంత ప్రణయోద్వేగమా? ఎట్లా నమ్మటం? నమ్మకుండా ఉండటమెట్లా?

కాంచనను తను ద్వేషిస్తున్నాడు. కాని కాంచనలోని స్వర్ణను ప్రేమిస్తున్నాడు. ప్రాణమిస్తున్నాడు.

కాంచన తనను ఏవగించుకుంటోంది. కాని తనలోని పాణికి ప్రాణమిస్తోంది. ఆ ఉత్తరాలు - స్వర్ణ తనకు వ్రాసిన ఉత్తరాలు ఎంత ఉత్తేజ

కరమయినవి? వాటివల్ల ప్రభావితుడయే తాను ఎం.ఏ. చదివాడు. ఐ.ఏ.యస్. పరీక్ష వ్రాశాడు. ఎంత శక్తివంతమైనవా ఉత్తరాలు? అవి ఈ కాంచన వ్రాతలంటే నమ్మలేకుండా ఉన్నాడు.

స్వర్ణ-పాణి ప్రణయజీవులు. ఒకరికొకరు ప్రాణమివ్వగలిగినవారు. కాని ఆ యిద్దరే కాంచన మురళీలు. పెళ్ళిచేసుకుని కాపరం చెయ్యలేక పోయారేమి ?

స్వర్ణ-పాణి. కొలనులో ఉన్న కలవపూవు అంతదూరాన ఉన్న చంద్రుడిని చూసి పొంగిపోతూ అతడిని చేరుకోవటానికి తహతహలాడి నట్టు ఒకరికోసం ఒకరు తహతహలాడారు- ఊహాప్రపంచంలో. నిజజీవితంలో చేరువ కాలేకపోయా రెందుకు ?

కాంచనమీద అతడికి జాలి, సానుభూతి మొదటిసారిగా కలిగాయి. కాంచన హృదయం మంచిదే. తామిద్దరి మధ్య తెరలుతెరలుగా మాయ కమ్ముకుంది. మాయ ఇప్పుడు విడిపోయింది. కాని—కాంచన జరిగిందంతా నమ్ముతుందా ? కాంచనలో ఉన్న స్వర్ణను తలుచుకుని అతడి హృదయము కరిగిపోవటం మొదలుపెట్టింది.

చెప్పెయ్యాలి. జరిగినదంతా కాంచనకు చెప్పెయ్యాలి అనుకుంటూ మురళి తన జేబులు తడుముకుంటూ ప్యాంటుజేబులో ఉన్న ఉత్తరం బైటికితీసి "ఈ ఉత్తరం చదువు" అని ఆమె చేతికిచ్చాడు.

ఉత్తరం చూడగానే కాంచన చేతులు వణికాయి. పట్టుబడిపోయాననుకుంది. తెచ్చుకున్న ధైర్యంతో బింకంగా "మీకెక్కడిదీ ఉత్తరం ?" ఒక్క అరుపు అరిచింది.

"ఎక్కడిదంటే ఏమన్నమాట! అది నా ఉత్తరం కనుక నా దగ్గరుంది. నీవు దాచుకున్నట్టే నేనూ ఉత్తరాలు దాచుకున్నాను. వాటిలో

నాకు నచ్చిన వాటిని కంఠస్థం చేసుకున్నాను. వాటినే ఆహారం చేసుకుని బ్రతుకుతున్నాను. వాటిని చూసుకుని జీవితంలో చేదును మింగటానికి ప్రయత్నించాను." శూన్యంలోకి చూస్తూ అన్నాడు.

ఈసారి కాంచనకు మతిపోయినంత పనైంది. ఇంతటి కర్కోటకుడి హృదయంలోనుంచి ఉత్పన్నమయిన ప్రణయోద్వేగమేనా ఆ ఉత్తరాలు? ఇతడిది అంత సున్నిత హృదయమా? అంతటి రసమందిరమా అతడి మనసు?

బలహీనంగా ఉన్న కాంచన ఈ నిజాన్ని ఎదుర్కోలేక పక్క మీద వాలిపోయింది - కళ్ళు రెండూ చేతులతో మూసుకుని.

మురళి ముఖంలో రంగులు మారుతున్నాయి మళ్ళీ తనే పాణి కాబట్టి సరిపోయింది. మరొకడయినట్లయితే? అతడి సున్నితమయిన మనసులో ముల్లులా గుచ్చుకుందా భావం. తన ప్రతిరూపాన్ని - తన బిడ్డను నాశనంచేసిన కాంచన మీద తిరిగి కార్పణ్యం తలఎత్తింది. తల చేతులతో పట్టుకున్నాడు.

అతడి మెదడుతో స్వర్ణ వ్రాసిన ఉత్తరాలు అందమైన కలువ పువ్వుల్లా పంక్తులు తీర్చాయి అతడి గుండె గుబగుబలాడింది.

ఏదో నిశ్చయం చేసుకున్నవాడిలా మురళి లేచాడు. తరుహృదయాలను చేరవకానీయకుండా మధ్యగా పెరిగిన అపోహలనూ మాయ తెరలనూ తొలగించ పూనుకున్నాడు.

కాంచనా! మనిద్దరం కాంచన - మురళీల అవతారాలను చాలించి పాణి - స్వర్ణలుగా బ్రతుకుదాం రా. ఆ ఉత్తరాలను స్మరించుకుంటూ ఆ వెలుగులో నడుద్దాం రా. రెండుగంటలు దాటింది భోజనం చేద్దాం లే" ఆమెను రెండు చేతులూపట్టి లేవనెత్తాడు.

కొలనులో తల ఊపుతూ కలవపూవు కిలకిల నవ్వినట్టే కాంచన నవ్వుతూ లేచింది. బాయ్ తీసుకువచ్చిన భోజనం స్వీట్ - హాట్‌లతో కానిచ్చి లేచారు.

(కన్నడ భాషలో అనువదింపబడింది.)

[1970 'యువ']